

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Křesťanskodemokratické strany v německy mluvících
zemích - v kontextu modelů politického stranictví**

Jitka Řeháčková

Plzeň 2015

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Diplomová práce

**Křesťanskodemokratické strany v německy mluvících
zemích - v kontextu modelů politického stranictví**

Jitka Řeháčková

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2015

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2015

.....

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D., za cenné rady a odborné vedení při zpracování této diplomové práce.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK	7
1. ÚVOD.....	9
2. POLITICKÉ STRANICTVÍ A KONCEPT STRANICKÝCH RODIN - TEORETICKÉ VYMEZENÍ.....	14
2.1 MODEL Y POLITICKÉHO STRANICTVÍ.....	15
2.2 PROGRAMATIKA STRAN	17
2.3 STRANICKÉ RODINY	18
2.4 KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÉ POLITICKÉ STRANY	20
2.5 STRANICKÉ SYSTÉMY A OTÁZKA POLARIZACE	21
3. VÝVOJ KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÝCH STRAN VE DRUHÉ POLOVINĚ 20. STOLETÍ.....	25
3.1 KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÁ UNIE (CDU)	25
3.2 RAKOUSKÁ LIDOVÁ STRANA (ÖVP)	28
3.3 KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÁ LIDOVÁ STRANA ŠVÝCARSKA (CVP).....	30
4. PROGRAM A ORGANIZACE KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÝCH STRAN A JEJICH POZICE VE STRANICKÉM SYSTÉMU V NĚMECKY HOVOŘÍCÍCH ZEMÍCH.....	33
4.1 KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÁ UNIE (CDU).....	33
4.1.1 Profil, struktura a voliči Křesťanskodemokratické unie	33
4.1.2 Programatika strany CDU	37
4.1.3 Pozice strany CDU ve stranickém systému současného Německa	42
4.2 RAKOUSKÁ LIDOVÁ STRANA.....	45
4.2.1 Profil, struktura a voliči Rakouské lidové strany	45
4.2.2 Programatika strany ÖVP	48
4.2.3 Pozice strany ÖVP ve stranickém systému současného Rakouska.....	52
4.3 KŘEŠŤANSKODEMOKRATICKÁ LIDOVÁ STRANA ŠVÝCARSKA (CVP).....	56
4.3.1 Profil, struktura a voliči Křesťanskodemokratické lidové strany	56
4.3.2 Programatika strany CVP.....	59
4.3.3 Pozice strany ve stranickém systému současného Švýcarska	64
5. SHRNUTÍ.....	68

6. ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	79
LITERATURA.....	79
PRAMENY	86
RESUMÉ	92

Seznam zkratek

CDU – Křesťanskodemokratická unie (Christlich Demokratische Union Deutschlands)

CDUD – Křesťanskodemokratická unie Německa (Christlich Demokratische Union Deutschland)

CSP – Křesťansko-sociální strana (Christlichsoziale Partei)

CSU – Křesťanskosociální unie v Bavorsku (Christlich Soziale Union in Bayern)

CVP – Křesťanskodemokratická lidová strana (Christlichdemokratische Volkspartei der Schweiz)

EU – Evropská unie

FPÖ – Svobodomyšlná strana Rakouska (Freiheitliche Partei Österreichs)

FDP – Svobodná demokratická strana (Freie Demokratische Partei)

GPS – Švýcarská strana zelených (Grüne Partei der Schweiz)

KCVP – Katolicko-konzervativní lidová strana (Katolisch-konservative Volkspartei) a
Konzervativně-křesťansko-sociální lidová strana (Konservativ-Christlichsoziale Volkspartei)

NATO – Severoatlantická aliance

NDR – Německá demokratická republika

ÖVP – Rakouská lidová strana (Österreichische Volkspartei)

PDS – Strana demokratického socialismu (Partei des Demokratischen Sozialismus)

SED – Jednotná socialistická strana Německa (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands)

SPD – Sociálnědemokratická strana Německa (Sozialdemokratische Partei Deutschlands)

SPÖ – Sociálnědemokratická strana Rakouska (Sozialdemokratische Partei Österreichs)

SPS – Sociálnědemokratická strana Švýcarska (Sozialdemokratische Partei der Schweiz)

SRN – Spolková republika Německo

SVP – Švýcarská lidová strana (Schweizerische Volkspartei)

1. Úvod

Politické strany představují dnes významné politické aktéry. Snaží se prosadit své cíle a zájmy jak na vnitropolitické, tak mezinárodní úrovni. Politické systémy německy mluvících zemí poskytují různý základ pro fungování politických stran. Co se týče Německa a Rakouska, tyto země řadíme k parlamentním demokraciím. Pro Švýcarsko je charakteristický konvenční systém, přesto se můžeme setkat s tvrzením, že Švýcarsko je parlamentní demokracií.

V poválečném uspořádání můžeme u výše uvedených zemí vyzorovat, že v jejich stranických systémech získaly významné postavení křesťanskodemokratické strany. Z hlediska politických stran jsou zkoumány nejen jejich vzájemné vztahy, ale výzkum se zaměřuje i na strany samotné, konkrétně na jejich vznik, vývoj, popřípadě transformaci, pozici, organizační a vnitřní strukturu. Politické strany se vyznačují specifickými rysy, které můžeme pozorovat v kontextu každé země v rámci politického stranictví. Následně z toho vyplývá potřeba vytvářet různé typologie politických stran pro jejich snadnější zařazení. Tyto modely jsou aplikovatelné na většinu z nich.

Předkládaná diplomová práce je věnována křesťanskodemokratickým stranám v německy mluvících zemích, konkrétně se zaměřuje na Křesťanskodemokratickou unii Německa (CDU), Rakouskou lidovou stranu (ÖVP) a Křesťanskodemokratickou lidovou stranu Švýcarska (CVP) od poválečných let do současnosti (od 2. poloviny 20. století). Důvodem je skutečnost, že po druhé světové válce můžeme reflektovat u křesťanskodemokratických formací vzestup jejich role a pozice.

Hlavním cílem práce je analýza ideově programového profilu výše uvedených politických stran za použití konceptu stranických rodin, který je následně doplněn o analýzu vnitřního uspořádání politických stran. Poté bude ještě pojednáno o přiblížení pozic křesťanskodemokratických stran ve stranických systémech jednotlivých německy mluvících zemí a o možném profilu voličstva v průběhu vymezeného období za pomoci využití volebních výsledků na celostátní úrovni Německa, Rakouska a Švýcarska v komparativní perspektivě.

Každá strana může být kategorizována na základě různých kritérií. Teoretická část práce představuje hlavní teoretické koncepty, které jsou aplikovány ve druhé části na zkoumané křesťanskodemokratické strany. V teoretickém úvodu diplomové práce

představíme typologii stranických rodin z díla *Parteien in westlichen Demokratien* německého autora Klause von Beymeho, který při vytváření své klasifikace stranických rodin zohlednil i historický vývoj politických stran a ideovou orientaci stran v západní Evropě. Na Beymeho typologii stranických rodin navázali politologové Peter Mair a Michael Mudde, kteří v knize *Representative Government in Modern Europe* koncepci doplnili o další kritéria, konkrétně o příčinu a okolnosti vzniku strany a příslušnost strany k nadnárodním stranickým organizacím.

Teoretický rámec práce bude doplněn o klasifikaci politických stran politologů Giovanni Sartoriho a André Krouwela. Nizozemský politolog André Krouwel ve své kapitole *Party Models* z knihy *Handbook of Party Politics* upozorňuje na skutečnost, že po konci druhé světové války se v mnoha západních zemích změnila povaha politických stran, což se projevilo zejména tím, že strany přestaly klást tak silný důraz na ideologické hodnoty a staly se stranami univerzálními. Krouwel ve své práci představuje rozdělení politických stran na základě tří obecných kritérií. Jedná se o kritérium organizační, ideologické a volební.

K dosažení cíle diplomové práce nejprve představíme koncept stranických rodin, jenž spočívá na kritériích, která jsme si zvolili, a to: organizační kritérium, ideologické kritérium, ideově-programový profil politických stran a volební kritérium. Organizační kritérium se zaměřuje na studium politických stran z hlediska organizace. V rámci tohoto kritéria je důležitou charakteristikou organizace strany její vznik, způsob, jakým probíhají vnitrostranické procesy a způsob financování (zda převládají soukromé finanční zdroje nebo je strana závislá na státních financích).

Druhým kritériem je kritérium ideologické, které souvisí s kritériem předchozím. Zaměřuje se na to, jak velký důraz klade strana na ideologii, jak je jí oddaná a zda-li voliči (straníci) podporují stranu kvůli jejím ideologickým základům. Dle typu ideologie můžeme stranu umístit na pomyslnou osu levice-pravice.

V současné době můžeme pozorovat trend, při kterém dochází u stran k odklonu od ideologií a místo toho se snaží voliče a straníky lákat na svůj program a na aktuální témata. Na ideologické kritérium navazuje ideově-programový profil politických stran v současné době. V této části se budeme věnovat programové analýze reflektující aktuální ideovou identitu vybraných stran.

Třetím a posledním kritériem, které budeme zkoumat, je volební kritérium, prostřednictvím něhož se zaměříme na pozici výše uvedených politických stran ve stranických systémech Německa, Rakouska a Švýcarska.

V diplomové práci si klademe za úkol zodpovědět následující otázky:

Jaká je současná identita Křesťanskodemokratické strany Německa, Lidové strany Rakouska a Švýcarské křesťansko-demokratické strany dle konceptu stranických rodin a jakým modelům politického stranictví tyto politické strany odpovídají?

Jaká je současná pozice výše uvedených politických stran ve stranickém systému Německa, Rakouska a Švýcarska?

Struktura diplomové práce je koncipována do dvou hlavních částí, teoretické a praktické části. Text je rozdělen do pěti hlavních kapitol. První kapitola se soustřeďuje na obecné představení konceptu stranických rodin, nastiňuje jednak hlavní kritéria pro přiřazení strany k dané stranické rodině a zároveň popisuje základní charakteristické rysy stranické rodiny. Součástí teoretického rámce bude klasifikace politických stran dle výše uvedených autorů (Sartori, Krouwel). Domníváme se, že pro tuto analýzu nebude postačující zohlednit pouze programové východisko. K objasnění pozic jednotlivých křesťanskodemokratických stran ve stranických systémech německy hovořících zemí bude nutno brát v úvahu i hledisko historické.

V následující kapitole představíme vznik a vývoj vybraných křesťanskodemokratických stran, neboť to pokládáme za důležité z hlediska pochopení vývoje jejich identity. V této části práce bude při posuzování příslušnosti politických stran přihlíženo zejména k Beymeho přístupu - základní ideově-programové orientaci. Snahou je poukázat na základní hodnoty a ideová východiska zastávaná stranami a vyjádřená především v jejich základních či volebních programech.

V další části práce se budeme věnovat organizačním aspektům jednotlivých politických stran: organizační struktura, členství, financování politických stran, následně programatikou a vývojem její pozice v rámci stranických systémů. Současně se budeme zabývat důležitým fenoménem poslední doby, a to otázkou odporu vůči

politickým stranám a následnému odlivu nejen stranické základny, ale i voličů. Zde se pokusíme zjistit možné příčiny tohoto fenoménu a také to, do jaké míry se projevuje v uvedených zemích.

V praktické části práce, která je částí empirickou, představená kritéria poslouží jako nástroj pro analýzu vybraných křesťanskodemokratických stran a následnou aplikaci na politické strany za pomoci použití výše zmíněných typologií na politické strany německy mluvících zemí. Pokusíme se analyzovat možné proměny jednotlivých politických stran výše uvedených států od druhé poloviny 20. století, posléze jejich proměňující se pozici, roli a současný ideově-programový profil. Dále se zaměříme na aktuální vývoj a následný popis současné pozice křesťanskodemokratických stran Německa, Rakouska a Švýcarska ve stranickém systému (za pomoci využití programových stanovisek a jejich volebních výsledků) a profilu voličské základny jednotlivých politických stran.

Závěr práce slouží jako celkové shrnutí získaných poznatků, jejich zhodnocení a zároveň jako prostor pro zodpovězení výzkumných otázek. V závěrečné části zhodnotíme výsledky aplikace teoretických přístupů na konkrétní případy křesťanskodemokratických stran a pokusíme se o jejich následné vysvětlení s přihlédnutím k analýze zmíněných příkladů. Cílem práce bude zjistit, do jaké míry jsou uplatnitelné výše uvedené teoretické koncepty stranických rodin na ideově-programové profily křesťanskodemokratických stran v německy mluvících zemích.

Diplomová práce je vypracována na základě dostupné relevantní odborné literatury a internetových zdrojů. Zdrojem informací pro charakteristiku stranických systémů a typologie politických stran budou výše uvedené publikace o typologii stranických rodin z díla *Parteien in westlichen Demokratien* německého autora Klause von Beymeho, které budou doplněny o další autory a jejich texty. Jako příklad uvádíme již zmiňovaného Andrého Krouwela a jeho kapitolu z publikace *Party Models*. Informace týkající se konkrétních politických stran zpracujeme především na základě dostupné literatury o jednotlivých stranách, jedná se jak o odborné knihy a články, tak i o články z webového zpravodajství a nejrůznějších odborných databází. Data a další důležité informace budeme rovněž čerpat z oficiálních webových stránek parlamentů a vlád německy mluvících zemí. V neposlední řadě čerpáme také z ústavních dokumentů Německa, Rakouska a Švýcarska. Údaje týkající se organizační struktury čerpáme

z webových stránek politických stran. Stěžejním materiálem pro tuto práci jsou programové dokumenty jednotlivých křesťanskodemokratických stran, ve kterých se pomocí obsahové analýzy zaměříme na existenci základních hodnot a východisek stran a snažíme se ověřit podstatu těchto stran v návaznosti na Beymeho typologii o stranických rodinách, konkrétně křesťanskodemokratických stran. Vzhledem k omezené dostupnosti zdrojů obsahujících konkrétní informace jednotlivých stran o jejich stranické struktuře nebude tato část práce pojata komplexně, ale spíše jen informativně a obecně vzhledem k dostupným datům.

Na témata týkající se křesťansko-demokratických stran německy mluvících zemí se v českém prostředí nenachází dostatek českých odborných publikací, a proto jsou pro zpracování diplomové práce využity informace ze zahraničních zdrojů.

2. Politické stranictví a koncept stranických rodin - teoretické vymezení

V úvodní části diplomové práce představíme základní teoretická východiska pro výzkum křesťanskodemokratických stran. Nejprve se zaměříme na politické strany a jejich modely v rámci politického stranictví. Poté se věnujeme konceptu stranických rodin Klause von Beymeho: jaké stranické rodiny byly identifikovány, zaměření na konkrétní rodinu, tedy rodinu křesťanskodemokratických stran, která je stěžejní pro výzkum v předkládané práci. Následuje část kapitoly zabývající se podobou stranického systému podle Giovanni Sartoriho a otázkou ideové vzdálenosti, která uzavírá teoretický rámec práce. Vše představujeme v návaznosti na záměry prezentované v úvodu.

Ačkoli se v průběhu doby vyvíjelo mnoho teorií, tak v rámci studia politických stran se nevytvořila žádná dominantní teoretická perspektiva. I přesto, že existuje mnoho definic založených na téměř shodném počtu kritérií, žádná z nich si nemůže činit nárok na všeobecné přijetí. I přes veškeré rozpory existuje konsenzus, že definice politické strany by měla vycházet zejména z jejích funkcí (Mudde 2000: 78). V současné době se nejčastěji používá pro definování politické strany tzv. „minimální definice“ vytvořená Giovanni Sartorim, který politické strany charakterizuje jako: *„politické skupiny, jež se účastní voleb a jež je jejich prostřednictvím schopna své kandidáty umístit do veřejných úřadů“*. Tato definice je známá pro svou obecnost a malý počet specifikujících rysů, přičemž jejím negativem je právě nízká vypovídající hodnota (Sartori 2005: 74).

V politickém procesu plní strany významné funkce, o kterých píše například Klaus von Beyme. Ten považuje za základní funkce následující: identifikují politické cíle, agregují a artikulují společenské zájmy, mobilizují veřejnost, podílejí se na procesu socializace a hrají nezastupitelnou úlohu při rekrutování politické elity a formování vlády (Beyme 1982: 24–26).

Stranu jako takovou lze zkoumat různými způsoby, dominují zejména dva hlavní, a to konkrétně přístup organizační (zaveden politologem Mauricem Duvergerem) a dále problematika vnitrostranické demokracie – tedy vnitropolitické procesy (Sartori 2005: 78–79).

2.1 Modely politického stranictví

V následující podkapitole představíme modely politického stranictví, které využijeme při následném přiřazení k odpovídajícímu modelu politických stran. V závislosti na zjištěných charakteristikách jednotlivých křesťanskodemokratických stran poté přiřadíme straně odpovídající model.

Strany mohou být řazeny do kategorií například podle organizační struktury nebo umístění podél určité prostorové dimenze, přijaté škále levice-pravice. I když tyto údaje nejsou generovány výslovně pro tento účel, mohou být výhodně použity pro identifikaci různých stranických rodin a klasifikaci jednotlivých stran v rámci dané skupiny (Mair – Mudde 1998: 211–229).

V literatuře se setkáváme s klasifikováním politických stran podle různých kritérií, přičemž k nejužívanějším náleží, jak již bylo výše uvedeno, dělení podle organizace a ideologicko-politického zaměření. Katz a Mair a další autoři (např. A. Panebianco, M. Duverger) konceptualizovali politické strany na elitní, masové, univerzální (catch-all), strany kartelové a strany podnikatelského typu (Krouwel 2006: 250). Je však nutné říci, že se jedná pouze o modely, tudíž se s nimi nemusí politické strany plně ztotožnit. Přestože svými základními rysy mají blíže ke konkrétnímu modelu, většinou v sobě zahrnují i charakteristiky modelů jiných. (Klíma 1998: 18).

Při pohledu na elitní strany můžeme říci, že tyto strany existovaly zhruba do poloviny 19. století. Jsou považovány za nejstarší typ politických stran. Vznikly na půdě parlamentu a reprezentovaly především zájmy občanů z vyšších společenských tříd, zejména aristokratickou elitu. Strany se vyznačují malou početností a neusilují o množství členů (členství omezeno společenským statusem). Co se týče stranické struktury, strana nemá přesně vybudovanou strukturu, není příliš ideologicky vyhraněná, je založená spíše na osobních vazbách.

Novějším typem strany je strana masového typu, která se na rozdíl od elitní strany vyznačuje (převážně) mimoparlamentním původem a můžeme se s ní setkat do poloviny 20. století. Vznik masových stran je spojován s rozšířením volebního práva ve společnosti a formováním spolků a různých zájmových organizací. Strany usilují o nejširší lidovou podporu (prezentují převážně sociální třídy), zapojení středních a nižších tříd do politiky, tedy o hodně členů a masovou členskou základnu. Strany byly

více centralizované, disciplinované a vyznačovaly se pevnou vnitřní strukturou s tendencí opírat se o konkrétní ideologii oproti elitním stranám (Krouwel 2006: 268).

V 60. letech identifikoval Otto Kirchheimer nový vývojový typ politické strany označený za catch-all stranu (znamenající volební, univerzální). Tento nový typ politické strany reagoval na proměny, které prodělaly západoevropské společnosti po druhé světové válce, a to v důsledku eroze tradičních sociálních hranic, růstu sociální mobility, růstu životní úrovně a expanze nových komunikačních prostředků. Univerzální strany se od masových stran liší zejména tím, že profesionalizují svou základnu a tím upadá jejich ideologický profil, klade se menší důraz na partikulární zájmy, aby tak strany byly schopny se zaměřit na širší spektrum možného voličstva. Tyto změny orientace a taktiky lze vypožorovat téměř u všech křesťanskodemokratických stran napříč Evropou, jako např. Německo, Rakousko, Itálie a další. Některé strany původně masového typu zvýšily svou organizační flexibilitu a oslabily dosavadní ideologickou orientaci za účelem oslovit co možná největší počet voličů. V důsledku těchto změn došlo na jedné straně k poklesu významu členské základny, ale naopak se zase zvýšila úloha lídrů politických stran v důsledku růstu jejich významu při oslovování voličů (Krouwel 2006: 250–267, Williams 2008: 105–107, Wolinetz 2002: 137–148).

Další zmíněný typ strany, strana kartelu, je typická tím, že vazby se mezi zájmy strany a společností nadále rozvolňují. S touto proměnou strany se pojí skutečnost, že strana ztrácí prostředky na svůj stranický chod a vedení volební kampaně, a proto dochází k zavedení financování politických stran ze strany státu. Podle Maira a Katze strany kartelu působí v prostředí omezené soutěže, tedy především tam, kde se rozvinul nejvíce systém státních dotací a kde působí rysy konsenzuální politiky. Pro strany kartelu je typická klesající úloha členské základny, snižují se rozdíly mezi členstvem a příznivci, strany jsou decentralisticky uspořádané a jednotlivé úrovně disponují značnou autonomií. Strany se zbavují své ideologické a organizační zátěže, profesionalizují se a na řízení volebních kampaní si najímají profesionály. Důležitou roli při vytváření politiky a udávání jejího směru mají straniční lídři, ať už na parlamentní úrovni nebo na úrovni vlády (Klíma 1998: 58–63; Krouwel 2006: 258–268; Wolinetz 2002: 148–149).

Model podnikatelských stran je nejnovějším typem politických stran, které se etablovaly v průběhu 90. let a jsou výhradně evropským fenoménem. Nově vzniklé

strany postrádají organizační řád, jsou méně institucionalizované a byrokratizované, neboť většina požadavků strany je svěřována externím profesionálům. Stranická organizace není tak silná, a proto dokáže mobilizovat voliče pouze v období voleb. Strana se centralizuje kolem stranického vedení složeného převážně z řad profesionálů a expertů, kteří kladou důraz na reprezentativnost a personalizaci. Z výše uvedených charakteristik strany vyplývá, že se strana stává obchodní firmou, jejímž produktem je politika. V rámci voleb se strana snaží o permanentní pozornost médií. Strana je financována především ze soukromého sektoru a z prostředků zájmových skupin, čímž se odlišuje od stran kartelu. Strana se snaží zacílit na co největší počet voličů, tudíž si zakládá na deideologizaci programu. Typický je pro stranu také důraz na limitované členství (Krowel 2006: 260–263).

2.2 Programatika stran

Nyní se zaměříme na programatiku stran, kterou následně využijeme při analýze jednotlivých programů vybraných křesťanskodemokratických stran. Programy politických stran jsou důležitým předmětem politologického zkoumání zaměřujícího se na výzkum stranicko-politické problematiky. Tento termín pochází z německého „Programmatik“, který se prosadil při zkoumání jednotlivých programů politických stran. Stranické programy lze zkoumat ze dvou pohledů: formálního hlediska (podle toho, jaký typ stranického programu daný program představuje) a ideologického hlediska (podle toho, jak se na základě programu strana ideologicky vymezuje a jaká nabízí řešení pro konkrétní oblast politiky (Fiala – Mareš 1998: 5–7). Politické strany ve svých programech odrážejí rozložení společnosti, zatímco ve volebních programech na tuto skutečnost reagují a na tomto stavu společnosti definují své hodnotové pilíře. Tyto pilíře se samozřejmě mezi jednotlivými volebními obdobími proměňují, ale cílem je zachytit dlouhodobý vývoj národních percepce a hodnotového zakotvení. Jedná se tedy o reakce politických stran na určité společenské prostředí v jednotlivých volebních obdobích, tedy jak strany reagují na konkrétní problémy a jakým způsobem je transformují do svých volebních programů, popřípadě do kontextu „reálné politiky“. Hlavním cílem volebního programu politické strany je zaujmout voliče a současně zachytit reflexi společnosti v dané chvíli (Vít 2014, Zolleis 2009: 32).

Olzog a Liese rozlišili čtyři základní formy programatického vyjádření, těmi jsou: základní programy, akční programy, volební programy a vládní prohlášení. Dále tito autoři sepsali čtyři nejdůležitější funkce stranických programů, kterými jsou: orientace na politický vývoj, informační pomoc pro voliče, vymezení se oproti jiným politickým stranám a integrace členů. Ideově-politické postoje stran patří mezi ta nejdůležitější kritéria pro rozdělení stran v mnoha stranicko-politických typologiích (Fiala – Mareš 1998: 7–8). Tato skutečnost souvisí s historickým vývojem strany; této problematice se věnoval Otto Kirchheimer zdůrazňující transformaci tradiční masové strany v catch-all stranu po druhé světové válce. Hlavním rysem této transformace bylo upuštění od pokusů o intelektuální a morální ohraničení mas a naopak zaměření se na širší publikum a volební úspěch, což vedlo ke snížení ideologické zátěže za účelem získání nových příznivců. To vedlo k tvorbě nejasných volebních programů obsahujících podmiňovací věty a nejasné formulace, čímž vznikl větší prostor pro jejich rozličné výklady a pro manévrování při jejich interpretaci a připravenost pro kompromisy vůči stranám, ale i voličům (Fiala – Mareš 1998: 9–10; Krouwel 2006: 256–258).

2.3 Stranické rodiny

Zde se věnujeme Beymeho typologii stranických rodin, konkrétně křesťanskodemokratickým stranám, jejich charakteristice, které pak následně uplatníme při analýze a ověříme platnost Beymeho konceptu. Na rozřazení politických stran do tzv. ideologických rodin se často využívá typologie Klause von Beymeho. Jeho přístup může sloužit jako vývojová typologie a zároveň je možné konstatovat, že při zpracování své typologie postupoval historicky. Důvodem je skutečnost, že se Beyme domníval, že procesy částečného odideologizování a instrumentace programů by neumožnily rozdělení stran, aniž by bylo nutné přihlédnout k ideologickým komponentům, které se v té době formovaly a vyvíjely. Jedině historické srovnání vzniku a vývoje ideologických rodin politických stran totiž může k vytvoření něčeho takového napomoci. Beyme nakonec dospěl k vytvoření deseti ideologických rodin, které jsou do jisté míry založeny na předpokladu diferenciaci politických stran na základě konfliktních linií. Důvodem nejvíc používané typologie je fakt, že nemá příliš

alternativních konceptů, jejichž základem jsou ideologicko-programové aspekty použité jako základ pro jeho analýzu, a proto je také snadno aplikovatelnou klasifikací (Fiala – Strmiska 1998: 89–91; Mair – Mudde 1998: 211–229).

Klaus von Beyme ve své knize *Parteien in westlichen Demokratien* z roku 1982 představil vytvořenou typologii stranických rodin podle ideologie. Toto rozčlenění patří mezi nejpoužívanější, s čímž souvisí otázka rozboru programatiky politických stran představující důležitý předmět výzkumu (srov. Beyme 1982: 192; Sartori 2005 89–91). Beyme vymezil deset stranických rodin na základě analýzy politických stran v západní Evropě a hovořil o nich jako o duchovních rodinách (*familles spirituelles*). Při své rekonstrukci postupoval vývojově, neboť vymezoval jednotlivé stranické rodiny podle jejich historického vzniku, zohledňoval působení konfliktních linií identifikovaných Steinem Rokkanem a zároveň se snažil vystihnout jejich proměnu v čase a upozorňoval na jejich iniciační impulz, který pro jejich vznik byl velmi důležitý. Při konstrukci stranických rodin kladl důraz na společné ideologické vymezení, tedy na společně sdílené hodnoty a normy a základní programové principy, od kterých odvozoval jejich duchovní spřízněnost (Beyme 1982: 36–38; Mudde 2000: 80–81).

Stranické rodiny podle Beymeho jsou: liberální strany a radikální strany; konzervativní strany; socialistické a sociálnědemokratické strany; křesťanskodemokratické strany; komunistické strany; agrární strany; regionální a etnické strany; pravicové a extrémní strany; ekologická hnutí (Beyme 1982: 36–38). Klasifikaci stran do jednotlivých stranických rodin provedl na základě dvou kritérií, a to: jména strany a voličské percepce programu a ideologické pozice strany. I přesto, že se uvádí, že ideologie je považována za nejdůležitější kritérium pro klasifikaci, používá se jen nepřímou, prostřednictvím vnímání sebe sama nebo voličů (Mudde 2000: 81).

Ohledně jednotlivých kritérií rozhodujících při klasifikaci politických stran se autoři zabývající konceptem stranických rodin jednoznačně neshodnou. Například Gallagher, Laver a Mair rozdělují politické strany na základě kritérií genetického původu (podobnost historických podmínek, během kterých došlo k mobilizaci stran ve spojení s úmyslem zastupovat podobné zájmy), mezinárodních vazeb (způsob, jakým strany vytvářejí mezistranické vazby přes hranice států) a programové politiky (míry shody, v níž se shodují politiky jednotlivých stran v různých státech (Gallagher – Laver – Mair 2001: 230)). Tito autoři dále rozčlenili jednotlivé stranické rodiny za pomoci

členění do pravolevého spektra. Na levici identifikovali: sociální demokraty, rodinu komunistických stran a Zelené. Na pravici identifikovali křesťanské demokraty, konzervativce a liberály a rodinu krajně pravicových stran. Z důvodu obtížného zařazení rodiny regionálních a etnických stran na pravolevou osu je tato rodina umístěna mimo pravolevou osu (Gallagher – Laver – Mair 2001: 231–254).

2.4 Křesťanskodemokratické politické strany

Další podkapitola se zabývá stranickou rodinou křesťanskodemokratických stran, jejími typickými rysy a vývojem těchto stran v obecném kontextu. V návaznosti na popsaná obecná fakta bude následně provedena analýza konkrétních vybraných případů. Rodina křesťanskodemokratických stran patří mezi nejvýznamnější stranické rodiny v pravé části politického spektra. Křesťanskodemokratické strany můžeme nalézt prakticky ve všech zemích západní Evropy, k těm nejvýznamnějším stranám náleží právě strany, na které se zaměřujeme v předkládané práci (Gallagher – Laver – Mair 2001: 241–242). Identitu křesťanské demokracie lze identifikovat v několika základních rysech, a to především kladením důrazu na společnost jako organický celek, vyjádřeným důrazem na celospolečenskou solidaritu a křesťanský personalismus, důrazem na rodinu jako základní pilíř společnosti. Pro křesťanské demokraty je též typická sociální tržní ekonomika. Současně je kladen důraz na transnacionální i domácí smír (což odkazuje k historickým vazbám na římsko-katolickou tradici a projevuje se univerzalistickými představami a odmítáním nacionalismu). Pro křesťanskodemokratické strany je rovněž typické, že se ve svých programech stále opírají o náboženství a hlásí se k aplikaci obecných křesťanských principů a hodnot při vládnutí (Beyme 1982: 70–73, 116–139).

Období po roce 1945 lze označit za zlatou éru křesťanskodemokratických stran. V této době se úspěšně přeměnily v catch-all strany a současně jim bylo umožněno úspěšně čelit pokračující sekularizaci. Navíc křesťanští demokraté transformovali korporativismus do slabší neokorporativistické podoby včetně podpory welfare state a principu sociálního partnerství, dále akceptovali tržní hospodářství v regulované podobě. Celkově došlo k oslabení křesťanství na úkor jiných prvků identity a

k dokončení dechristianizace křesťanských demokratů (srov. Beyme 74–75, 128; Gallagher – Laver – Mair 2001: 246–247).

V souvislosti se vznikem křesťanských stran se upozorňuje na skutečnost, že existovala silná vazba mezi stranami a strukturami katolické církve, ale tato politická a sociální angažovanost narážela posléze na odpor nebo minimálně na nedůvěru vyšší církevní hierarchie. Brzy po svém vzniku projevily tyto strany silnou emancipační tendenci a jejich původně pevná vazba na církve se začínala rozvolňovat, což souviselo s faktem, že se organizačně vyvíjely jako masové strany a zvolily strategii sociálně-politické integrace katolických voličů a vytvoření specifické subkultury podporující jejich politický vzestup (Beyme 1982: 123–124; Spicer 2002: 228–230).

Křesťanskodemokratické strany byly chápány jako určitá hráz proti komunistickému nebezpečí a zároveň představovaly jistou alternativu vůči silným sociálnědemokratickým stranám a komunistickým stranám v některých zemích. V 80. letech 20. století částečně ztratily svou dominantní pozici v řadě zemí s výjimkou Německa. Odklon voličů a následná vnitřní krize těchto stran se projevila s různou intenzitou v různých zemích, od pozvolného úpadku voličů, přes podstatně rychlejší ztrátu až třetiny voličské základny (tu zaznamenali rakouští lidovci v letech 1987–1994) až k hluboké krizi. Podle řady politologů bývají shledávány příčiny tohoto úpadku v různých faktorech (vyostření konfliktní linie stát – církve, která přispěla k formování křesťanských stran). Došlo ke krizi křesťanské identifikace, proměně vnímání vlastní religiozity, která již není určujícím faktorem pro politický postoj, rozrušení tradičního venkovských společenstev a dalších procesů, což se projevilo na oslabení postavení těchto stran a postupnou ztrátou značné části voličské báze (Fiala 1996: 33–35). Za další negativum křesťanských stran může být považována permanentní pozice těchto stran ve vládě a s tím spojená centristická programová inklinace vedoucí k absenci důležitého (dočasného) přesunu do opozice (Hloušek – Kopeček 2010: 159).

2.5 Stranické systémy a otázka polarizace

V této podkapitole bude obecně pojednáno o jednotlivých stranických systémech, ale i o dynamice vzájemných vztahů mezi jednotlivými stranami z obecného hlediska, zvláště pojednáno bude o polaritě. Tato obecná fakta budou v další části práce

využita k následné analýze. Stranický systém v rozhodující míře trvale působí na fungování státu a rozhodně není vhodné považovat ho jen za pouhou množinu stran. Politické strany se někdy označují za statický prvek stranických systémů a naopak jejich vztahy za prvek dynamický, protože zatímco se strany proměňují relativně pomalu, jejich vztahy - ať už jsou kooperační (např. v podobě volebních či vládnoucích koalic) nebo konfliktní (např. ve vztahu vládních a opozičních stran) se mohou měnit velmi rychle (Kopeček 2005: 40; Štefániková 2008: 147).

Rozdíly mezi politickými formacemi stranicko-politických systémů představují relevantní politické strany. Ty zároveň ztělesňují odlišné, od sebe vzdálené a oddělené jednotky, které se vyznačují konsolidovanou voličskou základnou. Každá strana disponuje vlastní identitou, která je odlišná a odlišitelná od ostatních a každý stranický systém nabízí různé ideově-politické alternativy. Z toho vyplývá podstata polarity, která se odráží v míře vzájemné neslučitelnosti a vzdálenosti, které jsou podstatné pro určení převažujících vzorců vztahů. Obvykle lze odlišit dva hlavní póly (hlavní a vedlejší), přičemž rozdíl je dán výrazností jejich politické identity a hlavně rolí, kterou v konkrétním systému hrají (Kopeček 2005: 51–52). Obecně z toho vyplývá, že polarita úzce souvisí s formátem i s pluralitou zahrnující ideologickou různost stranicko-politické soustavy.

Vzdálenost mezi jednotlivými stranami je výsledkem odlišností různých dimenzí a relevantní problémové oblasti (váha konfliktních dimenzí), která se bude pravděpodobně lišit v jednotlivých zemích. Proto, abychom dokázali problémy překonat, musíme být schopni jednotlivé rozdíly reflektovat (např. pomocí pravolevé identifikace). Je potřeba zdůraznit, že různorodost konfliktních dimenzí relevantních v jednotlivých zemích nemusí jít sloučit do jedné dimenze. Autoři Sartori a Sani hovoří o tom, že pravolevé měřítko odráží většinu pocitů, které mají voliči k významným politickým stranám a zároveň toto měřítko poukazuje na pozice voličů v hlavních oblastech konfliktů (Sani – Sartori 2005: 363, 371).

Polarizaci můžeme hodnotit jako vzdálenost a blízkost vnímanou politickými elitami a také z hlediska toho, jak se strany cítí být vzdáleny. Jednotlivé politické strany jsou rozděleny na pravolevé škále podle příslušných ideologických postojů stran či své obsahové analýzy týkající se volebních platform. Je nutné říci, že ne všechny strany mají takovou systémovou váhu, aby mohly být na pravolevou osu zaznamenány, neboť

v každém systému nacházíme politické subjekty, které můžeme označit jako irelevantní. To znamená, že nemají potřebnou váhu a není s nimi počítáno, a proto nemají na faktické fungování daného politického zřízení žádný vliv.

Pokud se budeme zabývat blízkostí a odstupem mezi jednotlivými stranami, můžeme si vzít na pomoc měřítko: přesah, řadovou podobnost a sebeumístění¹. Tato měřítko ukazují nejen to, co je důležité pro koaliční teorii (blízkost stran podél daného řazení a rozsah, ve kterém se sousední strany vzdalují nebo podobají). Znázorňují také podobu koalice, tedy tendenci vést spíše heterogenní (disharmonické) nebo homogenní (harmonické) koalice. S ohledem na naše téma lze dle Saniho a Sartoriho označit na jedné straně systémy s nízkou fragmentací (Rakousko, západní Německo) a na straně druhé systémy se značnou fragmentací (Švýcarsko). Autoři se zabývají i tím, jaký vliv mohou mít jednotlivé dimenze (náboženství) a zároveň se věnují sféře identifikace (jací voliči jsou identifikováni s danou stranou s jakoukoli dimenzí) a prostoru soutěže (podél které dimenze leží fluktuující voliči, o které se soutěží). Pod pojmem dimenze stranické identifikace si můžeme představit identifikaci například konfesní, ideologickou či jazykovou. Rakousko, Německo i Švýcarsko jsou země, kde se setkáváme s náboženským štěpením, ve Švýcarsku se navíc ještě setkáváme s jazykově-etnickým štěpením (konfliktem). Švýcarsko je rovněž charakterizované velmi malou vnitřní soutěží, jejímž důvodem je decentralizace země (kantonální úroveň) (Novák 1995: 310). V rámci německé CDU lze konstatovat, že snížila svůj náboženský a katolický význam, čímž se jí podařilo přilákat i protestantské a laické voliče, proto je zde konfesní identifikace do jisté míry irelevantní. Oproti tomu Rakousko je charakterizováno malou pravolevou soutěží, kde náboženství proniká do pravolevé ideologie a tím umožňuje malé oddělení i malou soutěž. Pro fragmentaci je typické, že díky ní jsou utvářeny

¹1. rozsah, v němž elektoráty různých stran zaujímají totéž prostorová (pravolevá) umístění. Můžeme tedy hodnotit *přesah* jakýchkoli dvou skupin přívrženců tím, že srovnáme procentní zastoupení případů spadajících do každého z pěti segmentů kontinua. To je provedeno vydělením (absolutní) sumy těchto rozdílů teoretickým maximem (jež se rovná 200, protože každá řada dává součet 100), a toto číslo odečteme od 1;

2. rozsah, v němž se rozdělení jakýchkoli dvou skupin přívrženců podél pravolevé dimenze liší. Toto měřítko se nazývá „*řadová podobnost*“. Analogicky k logice některých řadových měření asociací se naše druhé měřítko rovná poměru dvojic přívrženců (jakýchkoli dvou skupin), kteří jsou „spojení“ nebo v nesprávném pořadí. Tato technika se od té první liší tím, že bere v úvahu ordinální vlastnosti rozdělení a velikost srovnávaných skupin;

3. vzdálenost mezi kterýmikoli dvěma skupinami přívrženců, měřenou (absolutním) rozdílem mezi jejich průměrnými *sebeumístěními* děleným teoretickým maximem, které je na dotyčné pravolevé škále 9 (Sani – Sartori 2005: 375–376).

koaliční vlády a to, zda fungují, je záležitostí polarizace, která zde hraje klíčovou roli. Autoři to uzavírají tím, že polarizace, na které záleží, je obecně pravolevé varianty a je tomu právě tak, protože prostorová představa zahrnuje do svého uspořádání problémy získávající politickou význačnost bez ohledu na oblast jejich původu (Sani – Sartori 2005: 360–391).

V předcházející části práce jsme představili základní vhled do typologie modelů politického stranictví, aspekty stranické polarizace, také jsme se věnovali problematice stranických rodin z díla Klause von Beymeho. Zaměřili jsme se konkrétně na křesťanskodemokratické strany a popsali jejich charakteristické rysy, na které budeme odkazovat v dalších částech práce.

3. Vývoj křesťanskodemokratických stran ve druhé polovině 20. století

Další kapitola je věnována okolnostem vzniku a vývoje křesťanskodemokratických stran CDU, ÖVP a CVP od konce druhé světové války do počátku devadesátých let 20. století. Tato část je v práci zahrnuta proto, aby byl nastíněn vývoj, ze kterého strany následně vycházejí. Jde pouze o stručný nástin z důvodu jednak omezeného rozsahu diplomové práce a také proto, že historie není jejím hlavním tématem. Současně pokládáme za důležité na vznik a vývoj stran poukázat, protože tím lze vysvětlit pozice jednotlivých stran v současných stranických systémech vybraných německy hovořících zemí.

3.1 Křesťanskodemokratická unie (CDU)

Obnova stranického systému v Německu byla po druhé světové válce ovlivněna rozdělením Německa do čtyř okupačních zón a obnovením země, což mělo za následek velkou decentralizaci procesu obnovování pluralismu politických stran. Je patrné, že procesy vytváření politických stran a jejich stranických struktur se v západních okupačních sektorech (americkém, britském a francouzském) značně lišily od vývoje v sovětské okupační zóně (Hloušek 2005: 294).

Po ukončení druhé světové války došlo nejen v Německu k vytvoření nových politických stran, které byly otevřené všem sociálním vrstvám. V případě Německa se jednalo o vytvoření Křesťanskodemokratické unie (CDU), která usilovala o homogenizaci a sloučení katolických proudů do nadkonfesní křesťanské strany. Německá CDU vznikla nezávisle po válce jako reakce na selhání Výmarské republiky, národního socialismu a druhé světové války. V názvu strany se objevil termín „Unie“, který měl symbolizovat nadkonfesní charakter strany a spojení několika proudů - konzervativního, liberálního a křesťanskosociálního. Strana byla založena v Kolíně nad Rýnem dne 17. června 1945. Všechny regionální strany s výjimkou bavorské CSU se sjednotily na společném říšském zasedání, které se konalo v 14. až 16. prosince 1945 v Bad Godesbergu do CDU. Ta přijala jednotný název při zachování organizační samostatnosti (CDU 2015b; Kleinmann 2010; Schneiker 2010a).

Na německé scéně dominovaly od roku 1949, kdy se konaly první poválečné volby do Spolkového sněmu, dvě hlavní strany, a to Křesťanskodemokratická unie/Křesťansko-sociální unie (CDU/CSU) a Sociálně demokratická strana (SPD). Ty spolupracovaly v rámci velké koalice s výjimkou let 1966 až 1969 (Ávarez-Rivera 2014a). V těchto volbách se rozhodlo o Křesťanskodemokratické unii jako o nové dominantní síle v nově vytvořené SRN, což mělo za následek stabilizaci systému a zvýšení atraktivity strany. CSU byla vždy koaliční partner CDU na federální úrovni a obě strany nacházely společné cíle v politice (Kleinmann 2010).

Prvním předsedou CDU byl zvolen v roce 1950 Konrad Adenauer, který zastával funkci až do roku 1963, současně byl zvolen prvním spolkovým kancléřem a měl velký vliv na vývoj strany. Za dobu jeho působení byl odstartován vzestup křesťanské demokracie, na čemž se podílel způsob jeho stranického vedení a úspěšné zahraniční i domácí politiky a sjednocení různých zájmů sociálních a ekonomických skupin v CDU (Schneiker 2010a). V souvislosti s modernizací strany a její reformou došlo v roce 1960 k formulaci prvního základního programu strany, kde již byla zakotvena myšlenka sociálně tržního hospodářství (Kleinmann 2010). V tomto období sestavovala CDU spolkové vlády jako nejsilnější strana a v roce 1957 zaznamenala svůj historický úspěch, neboť vyhrála ve volbách s 50,2 % hlasů a 54,3 % křesel v parlamentu (Gallagher – Laver – Mair 2001: 195). V roce 1962 došlo k různým debatám na poli náboženském, politickém a sociálním, kdy byla na pořadu dne otázka nových voličů, nové identity strany a rozšíření zájmů. V roce 1963 odchází Adenauer z vedení strany, což ještě zhoršilo situaci CDU a stranu přivedlo do krize. Je potřeba konstatovat, že za vlády Adenauera došlo ke stabilizaci demokracie a sociálně tržního hospodářství, vnímaných jako charakteristické rysy pro SRN (Kleinmann 2010). Nástupcem Adenauera ve funkci kancléře, jakožto symbolu západní integrace, se stal Ludwig Erhard (1966–1967), který byl zastáncem tržního hospodářství a je označován za „otce sociálně tržního hospodářství“ (Jesse 1997: 67). Jelikož Erhard byl bývalým ministrem hospodářství, ve svém působení ve vládě se především zaměřil na proces liberalizace a ekonomickou transformaci, která byla pro následující desetiletí rozhodující. Za jeho vlády se Německo dostalo do krize, hospodářský růst stagnoval, došlo ke zvýšení cen a on nebyl schopen to změnit. Jeho pozice se navíc oslabilo i kvůli politickému postoji (odmítl jednotu kancléřství a vedení strany) (Kleinmann 2010).

V roce 1967 byl kancléřem zvolen Kurt Georg Kiesinger (1967–1971). CDU v době vlády kancléřů Erharda a Kiesingera ztratila svou vládní pozici a ocitla se v opozici. Právě během této doby došlo ve straně k důležité modernizaci a reformě. Za kancléře Georga Kiesingera strana využila příležitosti pro programovou změnu orientace a zásadní reformy organizace strany. Strana si založila svou vlastní identitu, včetně programových i organizačních aspektů. Při budování politického profilu došlo v rámci reformy organizace strany k její identifikaci s novými oblastmi politiky. CDU rovněž velmi snížila polarizační rozdíly vůči stranám na levém spektru a politika strany se naopak stala pragmatičtější a dynamičtější (Zolleis 2009: 28–36). Za Kiesingera se proces změn promítl i do historie jejich organizací a specializovaných agentur, což bylo patrné v dynamických změnách v sociálních postojích (snížení rozdílů) a v oblasti sociální politiky (sociální zabezpečení). Strana rovněž představila základní prvky a hodnoty křesťanské demokracie (koncepte tržního hospodářství, princip sociální subsidiarity, postoj k rodině) a nové kroky v politických otázkách (Kleinmann 2010).

Významným impulsem pro stranu bylo zvolení nového předsedy Helmuta Kohla v roce 1973 (1973–1998). Během jeho působení ve vládě strana přijala svůj první Základní program (1978) (srov. Jesse 1997: 67; Schneiker 2010a).

Helmut Kohl byl v následujících volbách v roce 1983 při zisku CDU/CSU 48,8 % hlasů zvolen spolkovým kancléřem. Oceňován byl jeho postoj k rozvoji evropské integrace a sjednocení Německa. Ve funkci kancléře zůstal až do roku 1998, kdy čelil rostoucí nespokojenosti v oblasti nevyřešených ekonomických a sociálních problémů a ve funkci byl nahrazen Wolfgangem Schäuble. Následující rok byly také zveřejněny skandály ohledně financování strany, čímž se CDU dostala do hluboké krize.

Strana paralelně existovala a vyvíjela se také v rámci Německé demokratické republiky (NDR) pod názvem Křesťanskodemokratická unie Německa (*Christlich Demokratische Union Deutschland*, CDUD). Strana působila v sovětské zóně a v roce 1952 se musela začlenit pod vedením Socialistické sjednocené strany Německa (SED) do Národní fronty. Pod vedením Lothara de Maiziera se CDUD v říjnu 1990 sjednotila se západoněmeckou CDU v Hamburku (CDU 2015a). CDUD byla na rozdíl od výmarského Centra nekonfesní a získala křesťansko-občanský profil pravicové nesocialistické strany. V rámci NDR měla dominantní postavení v rámci stranického systému strana stalinistického typu - SED, jejíž role byla ve společnosti formalizována

do Národní fronty (*Nationale Front der Deutschen Demokratischen Republik*). CDU v sovětské okupační zóně byla zahrnuta do tzv. bloku stran (Blockparteien) (srov. Hloušek 2005: 294–295). Bývalý předseda východoněmecké CDUD, Lothar de Maizière, byl zvolen místopředsedou v celoněmecké CDU (Schneiker 2010a).

3.2 Rakouská lidová strana (ÖVP)

Rakouská lidová strana (ÖVP) byla založena 17. dubna 1945 ve Vídni a krátce po svém vzniku se snažila distancovat prostřednictvím svého závazku k parlamentní demokracii od Křesťansko-sociální strany založené v roce 1893 (CSP), která jí v minulosti předcházela. V roce 1945 strana přijala dokument tzv. „15 programových bodů“ („15 *programmatischen Leitsätzen*“), v němž se strana prezentovala jako společensky progresivní a moderní lidová strana, která se neváže k žádné třídě nebo náboženskému vyznání a zároveň se snaží samu sebe vidět jako sociálně integrační stranu spojující nejen různé profesní skupiny, ale také různé ideologické proudy². Rakousko bylo tradičně rozděleno do dvou politických táborů, a to křesťanské buržoazie a socialistů, křesťanská buržoazie byla zastoupena Lidovou stranou Rakouska (Austria-Forum 2015; Hadley – Morass – Nick 1989: 89). Strana se svou vizí politiky byla nejsilnější politickou silou v zemi a od roku 1945 byla hlavní vládní stranou až do roku 1970 (ÖVP 2015).

Od konce druhé světové války byly v Rakousku dvě hlavní politické strany, a to středopravá Rakouská lidová strana (ÖVP) a středolevá Socialistická strana Rakouska (SPÖ), které v období 1945–1966 společně vládly ve velké koaliční vládě a tato koalice zastupovala přibližně 90 % hlasů voličů (Ávarez-Rivera 2015b; Hloušek 2005: 313).

Prvním rakouským kancléřem byl zvolen v roce 1949 Leopold Figl, který byl v úřadu až do roku 1953. Za jeho působení byla ovlivněna politika snahou získat nezávislost a svobodu země. Ve funkci kancléře ho následně vystřídal Julius Raab, zastávající funkci až do roku 1961. Za jeho vlády byla přijata koncepce sociálně tržního hospodářství a byla též patrná snaha stabilizovat rozpočet. Za Raabovy vlády byl také přijat Základní program ÖVP s názvem „Was wir wollen“, zaměřující se především na rodinu, vzdělání a budoucnost země v rámci Evropy (Austria-Forum 2015;

² Strana sama reprezentuje křesťansko-sociální tábor (Hloušek 2005: 313).

Bundeskanzleramt Österreich 2015). Ve volbách v roce 1966 získala CVP absolutní většinu hlasů a vytvořila jednobarevnou vládu pod vedením Josefa Klause. V roce 1970 se ale situace obrátila a jednobarevnou vládu vytvořila SPÖ pod vedením kancléře Kreiského (i kvůli jeho umírněné politice), vládoucí do roku 1983 (Ávarez-Rivera 2015b, Hloušek 2001: 355). Kancléř Josef Klaus realizoval během svého působení řadu ekonomických (zvýšení daní) a vzdělávacích reforem (Austria-Forum 2015).

V roce 1970 prohrála ÖVP volby do Národní rady a na následujících 17 let se ocitla v opozici. Toto období využila k tomu, aby v roce 1972 přijala základní programový dokument nazvaný Salzburský program, který byl doplněn v roce 1985 o „Manifest budoucnosti“ (Zukunftsmanifest). Salzburský program se zaměřuje na společnost a partnerství, dále je v programu zakotvena změna ideologické orientace strany (Austria-Forum 2015). Strana se v rámci programu prezentuje jako „strana progresivního centra“ a také jako „křesťanská strana“. Současně byl Salzburský program považován za jeden z nejmodernějších politických programů té doby v Evropě. Program se stal vzorem pro řadu středových a pravicových stran ve střední a východní Evropě. V roce 1995 byl přijat poslední Základní program, jehož úkolem bylo přizpůsobit se sociálnímu, politickému vývoji a hodnotovému systému na počátku 21. století, který je vázán na křesťanské a humanistické tradice Evropy (ÖVP 2015; Bundeskanzleramt Österreich 2015).

ÖVP se snažila změnit i programatiku strany aby zabránila dalšímu odlivu voličů. Přesunula se do středu stranického spektra a v průběhu 70. a 80. let 20. století se snažila obnovit morální konservatismus, ale především se rozhodla přijmout řadu neoliberálních aspektů v ekonomické politice.

V průběhu 80. let došlo k další vlně snížení počtu voličů u obou hlavních politických stran. U strany ÖVP tato situace byla vyřešena až v roce 1991 přijetím nového statusu strany, který měl za následek personální zeštíhlení centrálních stranických orgánů. Lze tedy konstatovat, že klasický katolický tábor ztrácel tradiční rysy a začínal se rozpadat a na proměnu rakouské společnosti a změny v té době byla nucena reagovat ÖVP (Hloušek 2001: 348–358).

V roce 1979 byl zvolen předsedou strany Alois Mock (1979–1989), který provedl komplexní reformu strany, v rámci které například vytvořil nový rozhodovací orgán (prezidium strany). Za jeho éry došlo ke změnám i v rámci politických priorit,

neboť se jednalo o zajištění pracovních míst prostřednictvím silné ekonomiky, zvýšení kupní síly, snížení daní. V rámci evropské politiky došlo k zajištění potřebných přípravných kroků k budoucímu vstupu do ES, které se uskutečnilo v roce 1995 (Austria-Forum 2015). Po volbách konaných v roce 1986 byla znovu obnovena velká koalice SPÖ a ÖVP. ÖVP ale byla nucena se vyrovnat se skutečností, že musí vytvořit kompromisy s SPÖ týkající se vládní politiky, což bylo pro lidovce v konečném důsledku negativní, neboť mohli jen obtížně vystupovat jako potencionální alternativa vůči SPÖ (srov. Hloušek 2001: 348-358). Po srovnání výsledků voleb do Národní rady je možné říci, že ve volbách 1986 SPÖ výrazně oslabila, neboť získala jen 80 mandátů (77 mandátů získali lidovci). Jako řešení se proto nabízelo obnovit velkou koalici z let 1947-1966 (BM.I 2015a).

Až do 1980 bylo vnímáno volební chování rakouské společnosti jako stabilní, ale od 80. let až do 90. je možné vyzorovat podstatné změny týkající se táborové mentality, neboť dochází k procesům segmentace, individualizace a změnám ve volebním chování (Hloušek 2006: 33).

3.3 Křesťanskodemokratická lidová strana Švýcarska (CVP)

Strana má své kořeny již v roce 1912, kdy vznikla jako Katolicko-konzervativní lidová strana (KCVP). V roce 1957 se následně přejmenovala na Konzervativně-křesťansko-sociální lidovou stranu (KCVP), na což mělo zásadní vliv centristické křesťansko-sociální křídlo (Ladner 2006: 4). Zajímavostí je, že se CVP, případně její předchůdkyně, podílejí na vládních koalicích již od roku 1891. CVP se profiluje na zásadách, které mají kořeny v křesťanské sociální nauce. Jedná se o stranu, jež je konfesně nevyhraněná a hlásá, že zastupuje všechny křesťanské denominace. V praxi je těžiště strany v katolických kantonech (Hloušek 2005: 338–339).

Od roku 1959 až do roku 2007 ve Švýcarsku vládla velká koalice, kterou tvořily čtyři hlavní politické strany v zemi, a to: konzervativní Švýcarská lidová strana (SVP), Sociálnědemokratická strana Švýcarska (SPS), centristická Svobodomyšlná demokratická strana (FDP) a nakonec Křesťanskodemokratická lidová strana (CVP) (Ávarez-Rivera 2011). Zásadní rok ve švýcarské historii představuje právě rok 1959, kdy došlo k zavedení pravidla tzv. magické formule. Toto pravidlo bylo přijato na

základě potřeby stabilizovat politické zastoupení podle širokého proporčního pravidla³. V praxi zavedení tohoto principu znamenalo, že ve vládě bylo k dispozici sedm míst, která byla následně rozdělena mezi hlavní politické strany. V období mezi lety 1959–2003 rozdělení vypadalo následovně: dvě křesla ve vládě získala SPS, dále FDP a CVP. Poslední zbylé křeslo ve vládě náleželo zástupci Švýcarské lidové strany (Ladner 2006: 394–395; Das Schweizer Parlament 2015; Datamonitor 2005: 14).

V letech 1947 a 1959, před zavedením principu magické formule, se postavení buržoazních stran Svobodomyšlné demokratické strany a Křesťanskodemokratické lidové strany vyznačovalo výraznou stabilitou (Ladner 2006: 406–407). Od roku 1960 se začaly uvnitř Křesťanskodemokratické lidové strany objevovat impulzy ohledně adaptace na změny týkající se sociálních a společenských podmínek v zemi. Na konci 60. a na začátku 70. let prošla CVP vnitřní změnou, kdy u ní můžeme pozorovat posouvání její identity směrem do středu politického spektra (CVP 2015b). V letech 1963 a 1979 bylo možné pozorovat, že politické strany FDP, CVP a SVP k sobě měly, co se týče ideologické vzdálenosti blíže a společně směřovaly do středu. Polohy vládních stran zůstávaly relativně konstantní, což je patrné na ideologické vzdálenosti pravolevého spektra dosahující minimálních hodnot. Tento proces se začíná měnit na počátku 80. let 20. století, kdy dochází k poklesu voličů jednotlivých stran z důvodu změn tradičních struktur ve společnosti. K opětovnému ustálení pozic jednotlivých politických stran ve vládě dochází až na konci 80. let, konkrétně v roce 1987 (Ladner 2006: 406–407).

V průběhu 60. a 70. let můžeme rovněž pozorovat změny v rámci stranického systému ve Švýcarsku, neboť se začaly zpochybňovat tradiční mechanismy konsociační demokracie, což mělo za následek zvýšení celkové míry polarizace švýcarského stranického systému. V rámci následujících dekád se polarizace stranického systému vrátila do normálu a stala se relativně stabilní (Hloušek 2005: 331–332).

Nejlepšího volebního výsledku strana dosáhla ve volbách v roce 1963, kdy získala 23,4 % hlasů, a stala se tak nejsilnější stranou. Na počátku 70. let však podíl hlasů klesl vlivem probíhající sekularizace a ztráty vazby lidí na katolickou církev.

³ Ve Švýcarsku žijí čtyři národnosti: německá, francouzská, italská a rétorománská a současně existují značné rozdíly mezi jednotlivými kantony. Je nepsaným pravidlem, že musejí být zastoupeny tři nejlidnatější kantony - Bern, Züriich a Vaud. Stejně tak platí při sestavování Spolkové rady, že musí být rovnoměrně zastoupeny jednotlivé národnosti (Hloušek 2005: 326–327).

Zároveň došlo k odlivu voličů k jiným politickým subjektům, což se následně odrazilo ve volbách v roce 1987, kdy se strana poprvé dostala pod hranici 20 % hlasů (Ladner 2015).

V 70. letech došlo také ke změně názvu strany. Volba nového názvu strany se stala jedním z hlavních bodů programu. Někteří členové se v návrzích, jak stranu pojmenovat, inspirovali u názvu Křesťanskodemokratické unie v Německu, zatímco jiní požadovali vymanění se z „katolického ghetta“. Nakonec bylo rozhodnuto pojmenovat stranu tak, jak ji známe dnes - Křesťanskodemokratickou lidovou stranu (CVP 2015b). Strana rovněž v 70. letech, konkrétně v roce 1971, spolu s novým názvem strany přijala i svůj první programový dokument s názvem „Die dynamische Mitte“, ve kterém odkazuje na křesťanské hodnoty a svou otevřenost nejen občanům vyznávajícím katolickou víru. Následující program byl přijat v roce 1978. Reagoval na společenské změny, zejména ztrátu voličů vlivem menší role církvi. Aby strana obhájila svou roli, musela zaujmout pozici strany středového typu, což se projevilo v programových stanoviscích (Ladner 2015).

Mezi lety 1991 a 2007, konkrétně v roce 2003, došlo k tomu, že Švýcarská lidová strana (SVP) získala při volbách nejvyšší počet hlasů oproti zbývajícím kandidátním stranám (Sociálních demokratům, Svobodomyšlné demokratické straně a Křesťanskodemokratické lidové straně), které zaznamenaly rapidní pokles hlasů. Tato skutečnost byla pro SVP impulsem, aby na úkor méně úspěšných stran požadovala druhé křeslo ve vládě (Das Schweizer Parlament (2015)).

V této kapitole jsme představili vznik a vývoj jednotlivých stran, jejich programatická východiska vyplývající ze základních programových dokumentů do devadesátých let dvacátého století. Současně jsme poukázali na vývoj pozice stran ve stranických systémech jednotlivých zemí. Obecně lze tvrdit, že všechny tři křesťanskodemokratické strany procházely (až na výjimky) obdobným vývojem a zastávaly ve stranických systémech významné pozice.

4. Program a organizace křesťanskodemokratických stran a jejich pozice ve stranickém systému v německy hovořících zemích

V následujících podkapitolách navážeme na historický exkurz křesťanskodemokratických stran a pozornost budeme věnovat postavení křesťanských stran CDU, ÖVP a CVP. V rámci jednotlivých podkapitol se podrobněji podíváme na profil stran, velmi obecně na jejich organizační struktury, poté se zmíníme o vývoji členské základny, voličích stran a způsobech, jakými jsou strany financovány. Následovat bude část věnující se programovým východiskům základních a volebních programů v současné době, prostřednictvím kterých strany reagovaly na společenské změny ve společnosti v posledních letech. Kapitulu uzavře exkurz do vývoje pozic a rolí stran ve stranických systémech německy hovořících zemí od devadesátých let 20. století do současnosti.

4.1 Křesťanskodemokratická unie (CDU)

4.1.1 Profil, struktura a voliči Křesťanskodemokratické unie

Křesťanskodemokratická unie působí v současné době ve všech spolkových zemích s výjimkou Bavorska, kde působí její koaliční partner, Křesťansko-sociální unie (CSU). Ačkoli CDU/CSU spolupracují jako jeden subjekt, každá strana má svou vlastní organizační strukturu (CDU 2015a). Strana byla založena jako lidová sdružující katolíky a protestanty, konzervativce a liberály z různých regionů a sociálních vrstev společnosti. CDU se prezentuje jako strana, která má konzervativní a liberální kořeny a chce zachovat křesťanský charakter základních hodnot (CDU 2015b; Grundsatzprogramm CDU 2007; Rudzio 2006: 114).

Strana o sobě tvrdí, že je v rámci organizační struktury decentralizovaná, a to do jisté míry můžeme vypočítat u jednotlivých zemských organizací disponujících značnou autonomií na federální straně. CDU má celkem 17 stranických organizací ve

všech spolkových zemích s výjimkou Bavorska⁴. Stranické organizace se následně člení na místní, okresní a krajské spolky, což je konkrétně: 27 krajských poboček, 336 okresních a více než 10 000 místních sdružení (městská a obecní sdružení či sdružení městských částí) napříč celým Německem (CDU 2015c). Jednotlivé krajské, okresní a místní pobočky strany jsou podřízené organizaci na federální úrovni. Zemské organizace jsou odpovědné za veškeré politické a organizační otázky svého dosahu. Okresní sdružení je nejmenší samostatnou organizační jednotkou CDU, je finančně nezávislé v souladu se stanovami sdružení a zodpovídá za všechny organizační a politické problémy v oblasti své kompetence. Městské či komunální sdružení je organizační úroveň strany CDU odpovídající obci v rámci kraje či čtvrti v městské části, organizačně a politicky je podřízeno okresnímu sdružení (Statutenbroschüre der CDU 2014: 13–18).

Organizace CDU v podstatě odpovídá základnímu vzoru stranické organizace v Německu. Ústředí strany sídlí v Berlíně. Strana klade velký důraz na jednotu strany a organizaci strany, což je patrné při pohledu na schopnost strany integrovat jednotlivé zájmy, mocenské skupiny, popřípadě přidružená sdružení ke straně.

Nejdůležitějším orgánem CDU je stranický sjezd (*Bundesparsaitag*), v rámci kterého se sdružuje přibližně 1000 delegátů zasedajících alespoň jednou za dva roky. Jeho hlavním úkolem je určovat směřování základní politiky a programu strany. Stranický sjezd také volí předsednictvo strany (*Bundesparteivorstand*), které je zodpovědné za každodenní politickou činnost a současně představuje řídicí orgán skládající se z předsedy strany, generálního tajemníka, čtyř místopředsedů, pokladníka, a sedmi volených členů tvořících prezidium strany (Schneiker 2009a; Statutenbroschüre der CDU 2014: 18–24).

CDU má četné dílčí organizace uvnitř strany, v čemž se odráží cíl strany a to reprezentovat se jako lidová strana spojující různé sociální skupiny lidí. V souladu s tím existuje řada dílčích organizací, které zastupují různé sociální skupiny a jejich zájmy. Těchto tzv. stranických sdružení je celkem 7 a zastupují a prezentují stejné politické postoje, ideje a hodnoty jako CDU ve svých aktivitách v různých oblastech činnosti. Mezi nejvlivnější patří Unie mládeže (*Junge Union - JU*) a Sdružení středního stavu a

⁴V rámci Dolního Saska se nachází 3 stranické organizace: zemský svaz Hannover, Oldenburg a Braunschweig.

hospodářství CDU/CSU (*Mittelstands- und Wirtschaftsvereinigung* - MIT). JU je společná mládežnická organizace CDU a CSU. Křesťansko-demokratičtí zaměstnanci (*Christlich-Demokratische Arbeitnehmerschaft* - CDA) představují křesťanské socialistické křídlo strany a zastupují zájmy podnikatelů, řemeslníků, osob samostatně výdělečně činných, zemědělců a úředníků. Mezi další sdružení se řadí Unie seniorů (*Senioren-Union* - SU), Unie žen (*Frauen-Union* - FU), Komunální politické sdružení CDU a CSU (*Kommunalpolitische Vereinigung der CDU und CSU Deutschlands* - KPV) a Východo- a Středoněmecké sdružení (*Ost- und Mitteldeutsche Vereinigung* - OMV). KPV se zabývá zájmy dobrovolných komunálních politiků a OMV obhájí zájmy vysídlených osob, uprchlíků a vystěhovalců. Další specializovaná sdružení (agentury) nejsou přímo integrována do strany, ale jsou s ní úzce spjata, např. Studentská unie (SU). Dalšími skupinami jsou Německo-turecké fórum či Unie lesbiček a gayů (LSU). K řešení konkrétních problémů má CDU k dispozici četné technické komise, například Federální výbor pro zemědělskou politiku (Rudzio 2006: 138–142; Schneiker 2009b).

Členové a voliči CDU pocházejí ze všech oblastí života, nejvíce jsou zastoupeni katolíci a lidé z venkova. Ve skutečnosti jsou voliči a struktura členů CDU velmi různorodé. V letech 1950 až 1960 měla CDU relativně málo členů, v letech 1970-1977 se jejich počet zdvojnásobil asi na 330 000 až 660 000. Po znovusjednocení Německa, v říjnu 1990 dosáhlo členství svého vrcholu na 789 609 členů. Na konci roku 2007 je znatelný propad, neboť členství odpovídá zhruba roku 1970, kdy měla CDU přibližně 536 600 členů. Čísla tedy jasně ukazují, že od roku 1980 dochází ke snížení počtu voličů a současně se od téhož roku snižuje procento voličů organizovaných v politických stranách v Německu z 4,5 % na 3,2 % voličů v roce 1990 (1990, 1994). Podobné výsledky jsou patrné i u voličů, kteří se aktivně podílí na politice v jednotlivých místních organizacích strany (Schneiker 2010b, Saalfeld 2010).

CDU po sjednocení Německa v roce 1990, po přistoupení bývalých zemí NDR, navýšila počet svých členů zhruba o 20 % na 789 609 tisíc, ale od té doby až na výjimku v roce 1999 pociťuje znatelný a trvalý pokles voličů. Na konci roku 2012 měla CDU 476 347 tisíc členů, to znamená, že utrpěla ztrátu členů téměř o 40 % od roku 1990 (Niedermayer 2013a). Typickými členy CDU jsou osoby s vyšším vzděláním, častěji muži a katolíci (53 %). Ženy jsou ve všech stranách zastoupeny nedostatečně a

v rámci CDU představují pouze čtvrtinu všech jejích členů. Stejně na tom jsou mladí lidé do 30 let, kteří představují v CDU pouze dvacetinu všech členů. Naopak největší členskou skupinu tvoří lidé ve věku 60 až 70 let a následně 70 až 80 let, z čehož plyne skutečnost, že více než polovina členů CDU je starší 60 let, (Niedermayer 2013b, Zolleis 2009: 30).

Zákon o politických stranách upravuje financování stran a způsob přerozdělování financí podle výsledků voleb, tedy podle počtu hlasů získaných stranou ve volbách do spolkových zemí, do Spolkového sněmu a ve volbách do Evropského parlamentu. Politické strany potřebují získat jednak finanční prostředky na svůj chod a jednak prostředky na financování volební kampaně. V Německu existují tři zdroje financování: členské příspěvky, soukromé dary a veřejné prostředky. Členové stran přispívají částkou ze svého příjmu (Poguntke 1997: 270–272). V současné době tvoří značnou část rozpočtu stran členské příspěvky, dary od členů a sponzorů, které musí být v souladu se zákonem (Deutscher Bundestag 2015).

Hlavním příjmem strany bývají většinou prostředky poskytnuté státem či množstvím darů od jednotlivců. Jedná se o prostředky získané za počet odevzdaných hlasů v posledních volbách, podmínkou však je, že tento počet musí překročit alespoň 1 %. Prostředky z veřejného financování tvoří zhruba třetinu všech příjmů strany. V současné době strana může získat až čtyři miliony platných hlasů z federálních, regionálních a evropských voleb, tedy pevnou částku ze současných 85 centů za hlas a za každý další odevzdaný hlas 70 centů (srov. Rudzio 2006: 103). Je dáno zákonem, že státní příspěvek pro politickou stranu nesmí překročit maximální možný limit v celkové výši 113 milionů eur ročně.

Financování politických stran je rovněž právně zakotveno v ústavním dokumentu, konkrétně v Článku 21 Základního zákona o politických stranách (Parteiengesetz), kde je rovněž stanoveno, že strany jsou povinny podávat výroční zprávu o svém majetku, zdrojích a způsobu využití svých prostředků (Grundgesetz 2015; Pehle 2014). V červenci 2002 vstoupila v platnost reforma týkající se financování politických stran, které je považována za velmi kontroverzní, neboť je spojena s řadou skandálů a korupcí (Pehle 2014).

4.1.2 Programatika strany CDU

V následující části se budeme věnovat programatice lidové strany. Zaměříme se na jednotlivé programové body vystihující charakteristiky křesťanskodemokratických stran ze základních a volebních programů po znovusjednocení Německa. Jedná se konkrétně o základní program přijatý v roce 1994 a poté o základní programový dokument z roku 2007. Pozornost bude mimo jiné upřena také na volební programy z několika posledních voleb do Spolkového sněmu, konkrétně z let 2009 a 2013.

Nyní se budeme věnovat základnímu programu z roku 1994. Po sjednocení západní a východní CDU byl v únoru roku 1994 přijat na stranickém sjezdu v Hamburku celoněmecký program strany nesoucí název „Svoboda v odpovědnosti“ (*Freiheit in Verantwortung*). Program je členěn do šesti kapitol, které se dále člení na jednotlivé podkapitoly, zaměřující se na konkrétní témata z oblastí rodinné politiky, sociálně tržního hospodářství, kultury a vzdělání, silného státu nebo životního prostředí⁵.

V základním programu CDU jsou patrné perspektivy a výzvy, kterým chtějí křesťanští demokraté v budoucnu čelit. Program se zabývá obnovením společnosti a posílením občanských a sociálních hodnot. Je zde zdůrazněna role rodiny. Ta je ze strany křesťanských demokratů chápána jako jádro společnosti, které je nutné podporovat. Program se snaží reflektovat současné společenské změny, důraz je kladen na sociálně tržní hospodářství, na ekologii a podporu životního prostředí a trvale udržitelný rozvoj. Současně se v programových bodech strana vyjadřuje ke státním intervencím a byrokracii. V rámci sekce zahraniční politiky se zasazuje o mírové řešení konfliktů na mezinárodním poli a současně podporuje spolupráci s EU a vyzdvihuje vztahy se spojenci. V programu se strana zasazuje také o pokračování evropského integračního procesu, o rozvoj tržní ekonomiky, konsolidaci společnosti a snížení rozdílů v rámci západních a bývalých východních zemí, o podporu sociální politiky, popřípadě otázku zaměstnanosti. V otázce zahraniční spolupráce v rámci ES se strana

⁵ Jednotlivé kapitoly v základním programu z roku 1994 jsou: Wir christlichen Demokraten; Die Chancen des Umbruchs nutzen - die Einheit Deutschlands in Freiheit und Verantwortung gestalten; Für die Freie Entfaltung der Person in unserer Gesellschaft; Für eine ökologische und soziale Marktwirtschaft; Für einen freiheitlichen Staat; Für eine freie und friedliche Welt und Für die Bewahrung der Schöpfung.

přiklání k názoru, že by se mělo Společenství otevřít novým členům, splňujícím potřebné politické a ekonomické podmínky členství (Grundsatzprogramm 1994).

Základní program je postaven na základních hodnotách strany, které zahrnují křesťanství, odráží odkaz na Boha a další křesťanské hodnoty, ale zároveň zahrnuje i ty hodnoty, které ke křesťanským církvím nenáleží. V programu byly zachovány základní hodnoty, které strana vyznává a zdůrazňuje, tedy „svoboda, solidarita a spravedlnost“ a „křesťanského chápání člověka“. V kapitole věnující se ekologickému a sociálně tržnímu hospodářství se odráží povědomí o životním prostředí a potřebě ho chránit. Jedním ze znaků programu z roku 1994 byla změna dosud ústředního hesla CDU. Došlo ke změně a nahrazení hesla ze „sociálně tržní ekonomiky“ heslem „ekologické a sociální tržní hospodářství“. Dalším důležitým prvkem vyplývajícím z dokumentu je jeho liberálnější charakter, který klade větší důraz na svobodný rozvoj osobnosti než na společenství či sociální rovnost a spravedlnost (Grundsatzprogramm 1994; Schneiker 2008).

Nový základní program strany schválilo Spolkové představenstvo CDU na zasedání v Hannoveru v prosinci 2007. Tento program nese název „Freiheit und Sicherheit“ a v jednotlivých kapitolách snaží reflektovat současný vývoj, který charakterizuje jako vývoj „epochálních věd“. Při tvorbě programu strana vzala v potaz řadu problémů 21. století, které vyplývají především z globalizace, vysoké nezaměstnanosti, z nových ohrožení svobod a z demografických změn. Co se týče struktury programu, tak je členěn do 8 hlavních kapitol⁶, které se dále člení na jednotlivé podkapitoly. Témata obsažená v kapitolách se dotýkají oblastí rodiny, sociálně tržní ekonomiky, zahraniční a bezpečnostní politiky (Grundsatzprogramm 2007).

Mezi základní témata CDU se řadí rodina a institut manželství, které tvoří základ společnosti a měly by se vzájemně podporovat. V oblasti vzdělávání chce CDU zajistit každému přístup ke vzdělání a prosazuje navýšení výdajů na vědu, výzkum a technologie do roku 2015 na 4 % HDP. V oblasti sociální politiky se zaměřuje na

⁶ Kapitoly v programu jsou: Wir christliche Demokraten; Herausforderungen unserer Zeit – Gestaltungsanspruch der CDU; Starke Familien – Menschliche Gesellschaft; Bildungs- und Kulturnation Deutschland – Antworten auf die Wissensgesellschaft; Erneuerung der Sozialen Marktwirtschaft in der globalisierten Welt; Die Schöpfung und das Leben bewahren – Für eine lebenswerte Umwelt; Aktive Bürger, Starker Staat, Weltoffenes Land; Deutschlands Verantwortung und Interessen wahrnehmen.

sociální jistoty pro všechny generace, klade důraz na dostatek pracovních míst, a proto navrhuje investovat do reformy pracovního trhu a zlepšení příležitostí pro osoby s nízkou kvalifikací nebo dlouhodobě nezaměstnané. V oblasti životního prostředí a ochrany klimatu si strana předsevzala omezení emisí skleníkových plynů do roku 2020 v porovnání s rokem 1990 o 30%. Naopak do roku 2020 chce zvýšit podíl využití obnovitelných zdrojů energie o 20 %, čímž poukazuje na důležitost energetické bezpečnosti. Dále se věnuje problematice zadlužování země, požaduje zastavení zadlužování na všech úrovních a z tohoto důvodu se zaměřuje i na daňovou politiku.

V programu se CDU také zabývá otázkou integrace přistěhovalců, pokládá ji za klíčový politický úkol a domnívá se, že je potřebná řízená migrace. Následně se věnuje procesu evropské integrace, ke které se zavázala a také zmiňuje, že by mělo Německo převzít aktivní roli při dosažení jednoty Evropy. Za dlouhodobý cíl považuje vytvoření ústavního dokumentu EU. CDU se také dotýká privilegovaného partnerství mezi Tureckem a EU a považuje ho za správné řešení.

V rámci zahraniční a bezpečnostní politiky se CDU zasazuje o transatlantický trh mezi Unií a Spojenými státy. V otázce bezpečnosti strana vyzdvihuje jako hlavní nástroj bezpečnosti stálý dialog především s USA a NATO. V programu se také věnuje možnostem využití svých vojenských jednotek - Bundeswehru v rizikových situacích (Grundsätze für Deutschland 2015; Kurzfassung des Grundsatzprogramms 2007).

Křesťanskodemokratická unie se v programu definuje jako „lidová strana středu“ a stejně jako v předchozích programech odkazuje na křesťanské pochopení člověka a svou odpovědnost k Bohu a zároveň klade důraz na své základní hodnoty „svobody, solidarity a spravedlnosti“. CDU se snaží o uchování a současně posilování křesťanského charakteru základních hodnot liberální demokracie, silně prosazuje koncept sociálně-tržního hospodářství, podporu rodiny a rodinných hodnot a mimo jiné preferuje individualismus proti kolektivismu (Grundsatzprogramm 2007).

Nyní se budeme zabývat volebním programem, který strana vytvořila při příležitosti voleb do Spolkového sněmu konaných v roce 2013, ve spolupráci s CSU. Program přijatý konkrétně v červnu nesl název „Gemeinsam erfolgreich für

Deutschland“⁷. Společný program je strukturován do 7 kapitol⁷, které jsou dále členěny do jednotlivých podkapitol. Hlavním programovými body jsou témata vycházející z oblastí rodinné politiky, silné role státu, finanční politiky, zahraniční politiky a spolupráce ve světě (Regierungsprogramm CDU/CSU 2013).

Obě strany ve spolupráci se dohodly na klíčových prioritách volebního programu. Shodly se na tom, že chtějí zajistit Německu silnou pozici v Evropě, ale i ve světě, čímž dojde k posílení německé ekonomiky a konkurenceschopnosti (prostřednictvím reformy a investic do vzdělávání, výzkumu a technologií). Z programu také vyplývá, že strany usilují o zastavení nebo alespoň razantní snížení státního dluhu (i za cenu zvýšení daní). Bezpečnost chápou jako hlavní prioritu, a proto podporují energetický přechod z využívání neobnovitelných na obnovitelné zdroje energie. S tím souvisí úspora energie, která představuje další cíl, jímž je snížení spotřeby energií o 20 % (alespoň 10 % do roku 2020).

Strany se v rámci programu také zavázaly k zajištění plné zaměstnanosti a s tím se zaměřily na otázku podmínek výše minimální mzdy. V rámci rodinné politiky se zaměřují na podporu manželství a rodiny, mateřské dovolené a prosazují daňové úlevy pro rodiny s dětmi a zvýšení přídavků na děti. Strany se snaží zajistit každému přístup ke kvalitní zdravotní péči, bez ohledu na příjmy, věk a zdravotní stav, což rovněž souvisí s oblastí důchodového systému a dlouhodobé péče (Bundestagswahl 2015a). CDU/CSU se zasazují o podporu malých a středních podniků, tím chtějí posílit tržní příležitosti střední třídy v Německu i v zahraničí, čemuž mají odpovídat i daňový rámec a podmínky financování pro investory. Zároveň podporují zvýšení podílu žen ve vedoucích pozicích do roku 2020 až o 30 %. V rámci bezpečnostní politiky se rozhodly bojovat proti přeshraniční trestné činnosti tím, že nasadí příležitostné nezávislé kontroly podél hranic (Focus.de 2013).

Dalším volebním programem strany, na který se zaměříme, je volební program z roku 2009. CDU ve spolupráci s partnerskou stranou CSU vytvořily volební program, který byl přijat v červnu 2009 představenstvem strany. Program byl pojmenován heslem „Wir haben die Kraft“ a vnitřně byl členěn na dvě sekce (Zusammenhalt schafft

⁷ Kapitoly v programu: Deutschlands Zukunft in Europa; Deutschlands Wohlstand sichern; Deutschlands Chancen nutzen; Deutschlands Zusammenhalt stärken; Deutschlands lebenswerte Heimat schätzen; Deutschland: Einstehe für Freiheit und Sicherheit; Wahlauftritt.

Zukunft; Unsere Politik für Deutschland). Druhá sekce byla dále strukturována na 4 kapitoly, v rámci kterých se nacházely podkapitoly. Hlavními tématy programu jsou rodinná politika, sociální jistoty a sociálně tržní hospodářství, kultura a vzdělání, životní prostředí a silná Evropa (Regierungsprogramm 2009).

Další důležité body volebního programu jsou daňové úlevy, využití obnovitelných zdrojů energie, více peněz pro rodiny s dětmi a závazek k sociálně tržní ekonomice. V programu strany zdůrazňují význam klimatu a sociální politiku. V jednom z programových bodů strana slibuje snížení sazby daně ve dvou etapách (14 % - 12 %) (Peter – Lutz – Bostel 2009).

Hlavním cílem programu je udržitelný růst, který je spojen s daňovými škrty v nadcházejícím období, což ve výsledku znamená snížení sazby daně, obě strany současně odmítají zvýšení daní. CSU/CSU podporují sociálně tržní hospodářství s cílem zlepšit kontrolu finančních trhů, sjednocený bankovní dohled a stabilitu státního rozpočtu. Mezi další cíle stran patří snížit podíl využívané energie z obnovitelných zdrojů energie o 30 % do roku 2020 a s tím spojené zamítnutí využívání jaderné energie a výstavby jaderných elektráren.

Program se rovněž věnuje otázce podmínek minimálních mezd, strany chtějí zavést jejich kombinaci s platbami ze sociálních dávek. Strany se rovněž věnují důchodové reformě a navýšení věku odchodu do důchodu na 67 let. Chtějí investovat do vzdělání a výzkumu alespoň 3 % HDP (v roce 2015 10 % HDP).

Strany v programu požadují zpřísnění trestního práva zejména pro pachatele ze zahraničí a kriminality mladistvých. V rámci zahraniční politiky se v programu věnují možnosti použití Bundeswehru při teroristických útocích a zároveň se zavazují k vyslání Bundeswehru do Afghánistánu v budoucnu. Také se vyslovují pro bližší spolupráci s USA. V rámci evropské politiky nepodporují vstup Turecka k EU (Bundestagswahl 2015b).

Lze konstatovat, že témata řešená v základních programech CDU v letech 1994 a 2007, jsou velmi podobná. Pokud vycházíme ze základních programových bodů pro křesťanskodemokratické strany vycházejících z rámce Beymeho typologie o stranických rodinách, můžeme tvrdit, že se v těchto bodech prakticky shodují (otázka rodiny, křesťanských hodnot, sociálně tržní hospodářství, otázka míru). Ve volebních

programech se CDU snaží reflektovat současné problémy, jako například otázku daní či zahraniční politiky, čímž se snaží zaujmout a uchovat si pozici v systému. Současně tím také strana vystupuje ze své tradiční pozice.

4.1.3 Pozice strany CDU ve stranickém systému současného Německa

U stranického systému po sjednocení Německa nebyly na parlamentní a vládní úrovni patrné dramatické změny, přesto s sebou sjednocení určité změny přineslo. Jedná se například o rozšíření počtu voličů, nové východně-západní štěpení nebo zpoždění významných účinků socioekonomických změn, které bylo způsobeno tím, že se sjednocením zvýšila význačnost řady otázek, jako např. ekonomika či bezpečnostní politika (Saalfeld 2010: 99–33).

První celoněmecké volby do Spolkového sněmu se konaly 2. prosince 1990, v nich prokázaly politickou dominanci strany mající svou základnu ve starých spolkových zemích (CDU, CSU, FDP, SPD) (Hloušek 2005: 299). V těchto volbách se významně projevil sjednocení země a zároveň pozici opět obhájila křesťansko-liberální vláda H. Kohla (Štefániková 2008: 155). Proces sjednocení Německa nebyl (ani v oblastech ekonomické a sociální konvergence obou částí státu) zdaleka ukončen podle představ politických elit, což se následně negativně projevilo na německé ekonomice, ale také na oblibě vládní koalice (Hloušek 2005: 299). V roce 1994 vytvořila CDU pod vedením kancléře Helmuta Kohla základní program, kterým chtěla zamezit rostoucí kritice týkající se důvěryhodnosti. Strana v programu navázala na předchozí balancování mezi jednotlivcem a společností a důrazem na trh a výkon versus sociální vyrovnání. Do programu se rovněž profilovaly situace a události 90. let. Jednalo se o následující témata: pojetí strany jako strany „křesťanů a nekřesťanů“, úsilí o rovnost žen při péči o rodinu, přihlášení se k evropské jednotě současně v souladu se zachováním národní identity a v neposlední řadě o zabezpečení pozice německého hospodářství ve světové ekonomice (Rudzio 2006: 129–130).

Ve volbách v roce 1998 došlo k nečekané prohře CDU/CSU. Ta znamenala pro CDU vůbec nejhorší výsledek, neboť získala pouhých 28,4 % hlasů (Parties and Elections in Europe 2015). Kvůli vysoké voličské účasti bylo umožněno vytvoření nové červeno-zelené vládní konstelace SPD spolu se Zelenými. Rovněž jsme mohli

zaznamenat vzestup PDS, která byla aktuálně schopna překonat 5 % uzavírací klauzuli a získat mandáty ve Spolkovém sněmu. Současně tyto volby jasně prokázaly politickou dominanci stran s hlavní základnou ve starých spolkových zemích. Současně se stranický systém těmito volbami stal více pluralitním (tzn. menší strany jako FDP, Zelení a PDS se stabilizovaly) a v případě větších politických stran došlo k jejich polarizaci (Hloušek 2005: 299, Štefániková 2008: 155–156). Po prohraných volbách odstoupil z postu Helmut Kohl a na jeho pozici byl zvolen předseda frakce CDU ve Spolkovém sněmu Wolfgang Schäuble. Ten ale následujícího roku z postu odstoupil, důvodem bylo propuknutí skandálu ohledně skrytého financování strany (Vít 2014). Už volby v roce 2002 signalizovaly modifikaci stranického systému, v rámci kterého je v současnosti možné v Německu rozeznat dvě potenciální soupeřící jádra koalic (CDU/CSU, resp. SPD) se svými „přirozenými“ menšími koaličními partnery (FDP, resp. Zelenými) (Štefániková 2008: 156, Zolleis 2009: 29–30). CDU si oproti předchozím volbám mírně polepšila, neboť získala 29,5 % hlasů (Parties and Elections in Europe 2015).

V roce 2005 byly uspořádány předčasné volby poté, co byla německému kancléři Gerhardu Schröderovi a jeho vládě vyslovena nedůvěra ve Spolkovém sněmu. Vládnoucí koalice ztratila parlamentní většinu (Der Bundeswahlleiter 2015), ale koalice CDU/CSU spolu s FDP potřebnou většinu také nezískala. Povolební koaliční vyjednávání bylo nejdříve neúspěšné, ale nakonec po několika týdnech usilovného vyjednávání v listopadu 2005 obě hlavní strany (CDU/CSU a SPD) podepsaly dohodu o koaliční vládě, podle které se stala kancléřkou Angela Merkelová. CDU se musela vypořádat se dvěma problémy, a to rozšířením své voličské základny a s rozšířením svých koaličních možností. Tyto dva faktory vysvětlují ochotu CDU podstoupit reformu programu, během níž se podařilo dosáhnout transformace hierarchie cílů a změny programového profilu, což vyústilo v jasný ideologický posun. Hlavní otázkou reformy byla centrální hospodářská a sociální politika, daňová reforma a reforma zdravotnictví, otázka využití jaderné energie. Cílem reformy nebylo jen dát jasný profil strany v oblasti hospodářské a sociální politiky, ale také zdůraznit ekonomickou svobodu a individuální zodpovědnost, což následně vyvrcholilo přijetím Základního programu z roku 2007, ve kterém byla kodifikována zejména rodinná politika.

Programové reformy vedly k neurčitosti politického programu a tím také ke ztrátě politického profilu (Zolleis 2009: 32–35). Vláda velké koalice (CDU/CSU a SPD) zůstala ve funkci až do roku 2009, kdy se konaly volby do Spolkového sněmu a kancléřka Merkelová vytvořila následně většinovou koaliční vládu CDU/CSU s FDP (Ávarez-Rivera 2015a; Bundeswahlleiter 2015). Merkelová očistila velkou koalici od příliš konzervativní a neoliberální váhy v politice. Prosadila modernizaci rodinné politiky a odvrátila se od návrhů na radikální reformu v oblasti sociální politiky a politiky trhu práce, což se ve výsledku ukázalo jako velmi úspěšné (Decker – Sonnicksen 2010: 113).

Je možné říci, že se CDU podařilo snížit ideologické vzdálenosti k ostatním stranám. Stále však nebyla schopna vytvořit profil strany, která by byla schopna přilákat nové skupiny voličů. To se odrazilo na volebních výsledcích v posledních letech, neboť reforma způsobila větší zranitelnost křesťanských demokratů. Ti byli nuceni zvýšit svou schopnost reagovat na okolní výzvy a situace (Zolleis 2009: 36–37). Poslední doposud konané volby do Spolkového sněmu proběhly v Německu v roce 2013. Vítězem voleb se stala CDU s celkovým počtem 41,5 % hlasů a německá kancléřka Merkelová opět vytvořila koaliční vládu CDU/CSU a SPD. Tyto volby byly provázené vysokou voličskou účastí, která dosáhla 71,5 %. (Ávarez-Rivera 2015a; Tagesschau.de 2015).

Mezi lety 1990 a 2005 se strana CDU snažila upevnit svůj ideový a hodnotový profil a výsledkem byla dominance ekonomických témat, která upozadila problémy se směřováním CDU. K tomuto faktu přispělo několik faktorů: ekonomické problémy, zvyšující se nezaměstnanost zejména ve východní části Německa, podoba integrační a imigrační politiky a zároveň porážka ve volbách v roce 1998 a 2002. S příchodem Angely Merkelové se strana pokusila o proměnu chápání vztahu jednotlivce a společnosti a vztahu vůči církvím a současně se věnovala modernizaci nejen tradičních témat. Toto období lze chápat jako proměnu kontinuálního vývoje strany a to z hlediska vítězství ve volbách v roce 2005 a s tím související integrační debaty a zásadní proměny oficiálních postojů CDU vůči integračním tématům (Lees 2010: 129–131; Vít 2014).

V rámci pólů stranického systému můžeme říci, že strana prakticky od poválečných let představovala sama o sobě hlavní pól na pravé části politického spektra. To se v zásadě mění po sjednocení, kdy na německou scénu vstupují nové politické subjekty. To zásadním způsobem ovlivňuje stranu, která je nucena se zamyslet nad

provedením nutných změn v rámci ustálení programového profilu a posunuje se směrem do středoprávé pozice v rámci politického spektra, kde se nachází dodnes.

4.2 Rakouská lidová strana

4.2.1 Profil, struktura a voliči Rakouské lidové strany

Rakouská lidová strana vznikla 17. dubna 1945 ve Vídni. Mezi lety 1945–1970 představovala nejsilnější stranu v Rakousku. V polovině 90. let, po nástupu do čela strany W. Schüssela, prošla programatickou, personální i strategickou inovací, což vedlo k obnově potenciálu strany. V roce 2000 se stala hlavní silou vládní koalice. Strana se profiluje jako standardní křesťanskodemokratická strana s konzervativními, prokatolickými, morálně-kulturními postoji s omezenou podporou tržní ekonomiky (Austria-Forum 2015; Hloušek 2005: 319). Strana staví na svých historických úspěších, mezi které řadí překonání třídního konfliktu, soukromé vlastnictví, nezávislost a vizi sjednocené Evropy (ÖVP 2015). Cílem lidové strany je působit jako společensky progresivní a moderní strana, která je otevřena všem lidem bez ohledu na třídní postavení a náboženské vyznání. Současně se strana chápe jako sociálně integrační, spojující nejen různé profesní skupiny, ale také odlišné ideologické proudy (ÖVP 2015). Strana vyznává hodnoty založené na křesťanském závazku k důstojnosti člověka, na individualitě, svobodě, roli jednotlivce ve společnosti, dále spravedlnosti a toleranci. Rakouští lidovci také kladou důraz na osobní odpovědnost jednotlivce (ÖVP 2013).

Při pohledu na vnitřní organizační strukturu strany zjišťujeme, že je silně decentralizovaná. Síla strany tkví v zemské politice. Důležitá je rovněž funkcionální struktura strany (svazy), v rámci které se ke straně pojí řada asociovaných organizací a katolických spolků. Organizace strany je uspořádána hierarchicky z celostátní úrovně přes zemskou (9 organizací strany) a okresní (121 organizací strany) až k místním organizacím (2357 organizací po celé zemi). Celkově má ÖVP nejhustší síť místních organizací ze všech rakouských politických stran, je zastoupena téměř ve všech regionech Rakouska. Široká členská základna je založena na nepřímém členství prostřednictvím členství v některém ze svazů, které jsou organizačně a hlavně finančně nezávislé. Tato nezávislost umožňuje reprodukci stranické politické kultury a udržuje

zbytky milieu. Finanční nezávislost svazů vyvolává opakované pokusy stranické centrály o revizi vzájemných vztahů (Hloušek 2005: 319–320; Organisationsstatut 2007: 11–13; ÖVP 2015).

V rámci struktury ÖVP lze najít řadu dílčích organizací, které prosazují hlavní cíl strany a to prezentovat se jako lidová strana, prosazující křesťanské a sociální hodnoty. Jednotlivá sdružení (je jich celkem 7) tudíž zastupují a prezentují různé sociální skupiny a jejich zájmy. V rámci územní organizace lze rozdělit činnost ÖVP do 6 suborganizací, disponujících značnou autonomií. V nich probíhá důležitý vnitropolitický život. Těmito organizacemi jsou: Suborganizace pro pracovníky a zaměstnance (*Österreichischer Arbeitnehmerinnen - und Arbeitnehmerbund - ÖAAB*), Suborganizace pro živnostníky a podnikatele (*Österreichischer Wirtschaftsbund - ÖWB*), Suborganizace sedláků a zemědělců (*Österreichischer Bauernbund - ÖBB*), suborganizace pro mládež (*Junge Volkspartei - JVP*), Suborganizace pro ženy (*ÖVP - Frauen - ÖFB*) a suborganizace pro seniory (*Österreichischer Seniorenbund - ÖSB*) (Organisationsstatut 2007: 7–8). ÖWB, ÖBB a ÖAAB jsou nezávislá sdružení, téměř autonomní ve své finanční zajištěnosti, neboť vybírají členské příspěvky prostřednictvím své zemské organizace (Austria-Forum 2015).

Nejdůležitějším orgánem ÖVP je stranický sjezd (*Bundespartaitag*) a jeho hlavním úkolem je určovat směřování politiky. Stranický sjezd také volí předsednictvo strany (*Bundesparteivorstand*), v jehož čele je předseda. Předsednictvo strany svolává stranický sjezd. Ten se koná vždy před koncem volebního období a jeho úkolem je zhodnotit politickou činnost v daném volebním období. Předsednictvo strany se skládá z minimálního počtu 13 členů, z předsedy, místopředsedy, generálního tajemníka, finančního referenta a jednotlivých zastupitelů zemí (Organisationsstatut 2007: 13–19).

Rakouská lidová strana má přibližně 700 000 členů, v Rakousku je stranou s největší členskou základnou (DerStandard.at 2008; Das Statistik-Portal 2014; Rehfeld 2013). Hlavní masa členů je členy nepřímými, organizovanými prostřednictvím některých svazů, které jsou organizačně a hlavně finančně nezávislé (Hloušek 2005: 319–320; Austria-Forum 2014). Typickým voličem Rakouské lidové strany je muž (51 %). Průměrný věk voliče ÖVP je 55 let, což odpovídá zhruba 55 % populace. Mladým voličům strany ÖVP ve věku do 29 let odpovídá přibližně 12 % populace. Voliči Rakouské lidové strany pochází z především z venkovských oblastí (55 %), 73 % voličů

lidovců nemá ukončené středoškolské vzdělání s maturitou. V otázce náboženského vyznání z průzkumu vyplývá, že 59 % stranických voličů je katolického vyznání (Hajek – Siegl 2013).

Od konce 70. let 20. století docházelo k postupnému snižování počtu členů strany. Vliv na pokles členství ve stranách a celkově novou dynamiku ve stranickém systému Rakouska měly společenské změny (např. rozpad katolického tábora, rychlý nárůst míry volatility voličů, fenomén znechucení politikou aj.). Až do roku 1980 bylo volební chování rakouské společnosti stabilní a stále se vyznačovalo relativně stabilní členskou základnou (v kontextu vůči evropským zemím). Až na počátku 90. let je možné vypozařovat změny ve volebním chování rakouských voličů spojené s procesy segmentace, individualizace a zvýšené volební mobility. Při pohledu na počty voličů v 70. a 90. letech je možné říci, že zatímco v 70. letech se identifikovalo se stranou 65 % voličů, tak v 90. letech to bylo pouhých 28 % voličů. Počty voličů a členů jednotlivých stran byly ovlivněny také snížením vlivu sociálního státu, procesem privatizace v průběhu 80. a 90. let a vlivem nových médií. Navíc strany nebyly schopné reagovat na pokles táborové mentality, plnit požadavky voličů a zároveň mobilizovat voliče nové (Hloušek 2006: 29–31).

V Rakousku je smíšený systém veřejného a soukromého financování politických stran se značnou podporou federální vlády, přičemž právní rámec je stanoven na federální i zemské úrovni. Financování stran je zakotveno ve Federálním zákoně o financování politických stran a volebních reklam z roku 2012. Federální úroveň poskytuje finanční zdroje na podporu propagace politických stran v době volebních kampaní a to v podobě reklamních a propagačních aktivit. Každá politická strana zastoupená v Národní radě obdrží základní částku 218 019 eur a dále strany získají finanční prostředky v poměru k získaným hlasům z jednotlivých voleb (za každý hlas 4,6 eura). V roce 2010 obdržely strany zastoupené v Národní radě dotace v celkové výši 16 164 960 eur, pro rok 2011 to činilo 15 583 000 eur (Greco 2011: 3–8; Parlament 2015). Výše částek dotací, které získávají strany v Rakousku, je třikrát vyšší než částky, které získávají strany v Německu.

Politické strany v Rakousku využívaly nepřehlednosti systému financování, čímž docházelo k využívání nelegálních praktik a nárůstu korupce. Skandály týkající financování politických stran se následně dostávaly na veřejnost (Voggenhuber 2009).

Reforma vzniklá v roce 2012 se zaměřila na základní ustanovení o výši a přidělování veřejných finančních prostředků, včetně zákona o politických stranách. Politické strany mají povinnost vést si přesné záznamy o využívání finančních prostředků a následně je zveřejňovat ve výroční zprávě (Parlament 2014). Finanční prostředky a zdroje potřebné pro fungování politické strany a pokrytí jejích nákladů mohou být čerpány z: členských příspěvků, příspěvků z dílčích organizací strany, příjmů z majetku a ekonomických podniků, z darů a ostatních příspěvků (Organisationsstatut 2007: 29).

V roce 2014 bylo vynaloženo na podporu politických stran přibližně 42,7 milionů eur. Od roku 2015 existuje zákon o rozdělování financí. Politické strany, které nejsou zastoupeny v parlamentu, ale obdržely více než 1 % platných hlasů odevzdaných ve volbách do Národní rady, mají nárok na dotaci ve výši 2,5 eura za hlas. Od roku 2012 se neproplácí volební kampaně a omezují se výdaje na předvolební kampaň, pro stranu to znamená, že může použít na kampaň a volební reklamy ve všeobecných volbách maximálně 7 milionů eur. Tato opatření by mělo přispět k transparentnímu financování politických stran (Parlament 2015).

4.2.2 Programatika strany ÖVP

V následující části se budeme zabývat programatikou strany, informace budeme čerpat ze základních programů a volebních programů ÖVP. Poslední základní program byl přijat v dubnu roku 1995, dále se zaměříme na volební program z let 2006 a 2013.

Základní program byl přijat na stranickém sjezdu ve Vídni v dubnu 1995 a je členěn do dvou hlavních částí. V první části zvané „Unser Selbstverständnis“ popisuje strana svůj program, zejména politické a hodnotové priority. Ve druhé části programu pojmenované „Unsere Positionen“ jsou v šesti podkapitolách prezentovány postoje a názory k jednotlivým tématům, zejména v oblastech rodiny, vzdělání, kultury, daňové politiky, sociálního zabezpečení, životního prostředí a bezpečnostní politiky⁸ (Grundsatzprogramm1995).

⁸ Konkrétními tématy v programu jsou Wer wir sind; Unsere Grundsätze; Starke Demokratie; Ökosoziale Marktwirtschaft; Neue Gesellschaftsverträge; Leben und Umwelt; Bildung und Kultur; Heimat in Europa und der Welt.

V rámci programu se strana zaměřuje na rodinnou politiku, kterou chápe jako základ společnosti, jež je třeba rozvíjet. Také se zasazuje o rovnocenné partnerství žen a mužů, nejen v rodině, ale také v profesním životě a v politice. V oblasti sociální politiky se lidovci věnují podpoře efektivního a spravedlivého společenského systému, který chrání a podporuje znevýhodněné. Současně podporují investice do oblasti vzdělávání, vědy a výzkumu, podporují vznik nových technologií, zlepšení infrastruktury, omezení byrokracie a efektivní veřejnou správu. V oblasti práce se snaží zajistit nová pracovní místa a vytvoření podmínek pro fungování ekonomiky a sociálního státu, proto kladou důraz na plnou zaměstnanost a podporují flexibilní pracovní úvazky. V oblasti ekosociálního tržního hospodářství podporují svobodu trhu, volnou hospodářskou soutěž, sociální spravedlnost a ekonomickou stabilitu. V rámci daňové politiky usilují o snížení daní a s tím související otázku státního dluhu a rozpočtové politiky, ve které se snaží omezit výdaje a vytvářet finanční úspory. Cílem lidovců je být součástí měnové unie v rámci EU a udržovat stabilní měnovou politiku.

Důležitá je pro lidovce otázka ochrany životního prostředí, stejně jako otázka trvale udržitelného rozvoje ve všech oblastech (pomocí energeticky úsporných a nízkoodpadových technologií). Odmítají využívání jaderné energie pro výrobu energie z důvodu rizika dlouhodobého poškození životního prostředí. Ve svém programu se rovněž zabývají cizinci, respektu vůči nim, mírovým soužitím a otázkou přistěhovalců. Politika přistěhovalců se podle nich musí řídit jasnými pravidly, bojují proti nelegálnímu přistěhovalcům.

V otázce bezpečnosti a demokracie v Evropě se zasazují o sjednocenou Evropu, vytvoření nového evropského bezpečnostního pořádku a principu subsidiarity v rozhodovacích institucích nejen EU, ale i mezi jejími členy. Strana rovněž podporuje politiku EU, její prohlubování a postupné rozšiřování EU o nové členy. V rámci své bezpečnostní politiky hovoří ÖVP o zachování nezávislosti Rakouska, důležitou roli hraje stabilita a vliv evropských bezpečnostních systémů na Rakousko. V rámci své bezpečnostní strategie podporuje rozvoj a vznik pan-evropského bezpečnostního a obranného systému. Pro rakouskou bezpečnost je podle ÖVP důležité zachování komplexní národní obrany, včetně vojenské a civilní služby.

Rakouská lidová strana vychází ze společensko-politických principů křesťanské víry, veškeré politické kroky jsou zaměřeny na integraci jednotlivce do společnosti a

zároveň na úsilí udržet mír. Strana je vázaná na církevní instituce, od toho se také odvíjí její pojetí sociální spravedlnosti. Mezi hodnoty ÖVP lze řadit podporu rodiny jako základní jednotku společnosti, integritu společnosti, důraz na individualitu, boj proti chudobě, důležitá je rovněž otázka svobody jednotlivce (Grundsatzprogramm 1995).

V následující části se zaměříme na konkrétní volební programy strany. Volební program strany pro volby do Národní rady v roce 2013 nese název „Österreich 2018“, je strukturován do 10 témat a člení se na 35 kapitol zabývajících se především oblastmi rodinného života, životní úrovně, kultury, silného státu, finanční stability a budoucnosti v rámci Evropy a ve světě⁹.

Ve svém volebním programu z roku 2013 strana podporuje v oblasti školství zavedení školného jako podmínky umožňující omezení přístupu na vysoké školy. Tím by podle lidovců mělo dojít k větší autonomii vysokého školství. V oblasti ekonomiky se lidovci zasazují o snížení dluhového deficitu do roku 2016, respektive zakotvení hranice pro výši dluhu v ústavě. Dále ÖVP odmítá zavést daň z nemovitostí, dědickou či darovací daň, čímž se chce zasadit o snížení daní. Ve svém programu lidovci dále hovoří o rostoucí nezaměstnanosti, kterou chtějí řešit vytvořením 420 tisíc nových pracovních míst do roku 2018 a tím dosáhnout „plné zaměstnanosti“. Řešení vidí ve snížení nákladů pro zaměstnavatele, strana se snaží podpořit flexibilitu trhu práce a pracovní doby. V rámci politiky EU ÖVP usiluje o bezpečnou budoucnost ve sjednocené Evropě, dále chce přispívat k prohlubování evropské integrace. V rámci zahraniční politiky si lidovci dali za cíl podporovat světový mír. V programu se také věnují vytvoření partnerství EU s Tureckem a také podporují vstup zemí západního Balkánu do EU, jehož uskutečnění je plánováno a má být realizováno do roku 2025. ÖVP se v programu zavázala k navýšení příspěvku na rozvojovou pomoc ve výši 0,7 % HDP. V roce 2012 přispívalo Rakousko na rozvojovou pomoc jen 0,39 % HDP (Aigner – Pumberger 2013; Wahlprogramm 2013).

⁹ Mezi tématy programu jsou zahrnuty: Für Wohlstand und Chancen; Für ein Österreich der Familien und Generationen; Für ein Österreich der Lebensqualität; Für ein Österreich, das Heimat ist; Für ein Österreich der Bildung, Forschung und Kultur; Für ein gutes Zusammenleben in Österreich; Für eine starke Stimme in Europa und der Welt; Für ein sicheres Österreich; Für einen Staat, der für die Bürgerinnen und Bürger da ist; Für stabile Finanzen und eine sichere Zukunft.

V srpnu roku 2008 při příležitosti voleb do Národní rady strana vytvořila volební program s heslem „Neustart für Österreich!“. Volební program je členěn do pěti hlavních kapitol, které se zaměřují na konkrétní témata z oblasti práce, péče, boje proti zdražování a bezpečnosti v Evropě¹⁰.

Volební program z roku 2008 se zaměřuje a předkládá požadavek na zavedení daňové reformy a s ní úzce související reformy správní a politické. Pro podnikatele chtějí lidovci zavést výhodnější režim, dále chtějí pomoci dlouhodobě nezaměstnaným. V rámci rodinné politiky se ÖVP zaměřila na délku a výši příspěvku na mateřské dovolené, dále se zabývala možností daňového zvýhodnění na dítě. Lidovci požadují v rámci imigrační politiky u žadatelů o azyl znalost němčiny a prokázání se jazykovým certifikátem plus znalost rakouských reálií. V oblasti politiky EU se lidovci věnovali otázce integrace a přístupu a členství Turecka v EU. Přestože sami vstup Turecka do EU příliš nepodporují, měla by podle nich být tato otázka projednána prostřednictvím referenda. Současně se ÖVP zmínila i o možnosti budoucího přijetí Chorvatska do EU. V rámci bezpečnostní tematiky jednoznačně podporují zavedení nulové tolerance a zvýšení trestní sazeb u pachatelů. V otázce imigrační politiky hovoří o nutnosti zavést pravidla pro vstup do země. Zároveň se v programu zmiňují potřebu zajistit bezpečnost v silničním provozu, neboť neexistují evropské normy, a proto považují za vhodné rozšiřovat přeshraniční spolupráci, vytvoření pravidel a následných sankcí (Vol.at 2008; Wahlprogramm 2008).

Při pohledu na základní a volební programy strany vidíme, že se v nich odráží základní hodnoty lidovců a současně se projevují vazby, které lidovci mají na církevní instituce. Společenský řád čerpají z pojetí sociální spravedlnosti ve společnosti. Hodnotový systém ÖVP je vázán na křesťanské a humanistické tradice Evropy, což vyplývá z návaznosti na různé přidružené organizace věnující se zájmům různých skupin (ženy, mládež, senioři aj). Návaznost na charakteristická východiska pro křesťanskodemokratické strany podle Beymeho typologie stranických rodin je zjevná a můžeme ji spatřit v otázce rodiny, křesťanských hodnot, v podpoře sociálně-tržního hospodářství a otázce míru. Nad rámec programových východisek se strana zabývala

¹⁰ Témata jsou: Arbeit; Bekämpfung der Teuerung; Pflege und Betreuung; Sicherheit sowie Europa.

otázkou daňové, zahraniční a bezpečnostní politiky, čímž se snažila reflektovat společenské problémy ve světě a reagovat tak na požadavky voličů.

4.2.3 Pozice strany ÖVP ve stranickém systému současného Rakouska

Rakouské politice tradičně dominovaly dvě politické strany, Sociálně demokratická strana (SPÖ) a Rakouská lidová strana (ÖVP), které po druhé světové válce společně vládly v koalici až do roku 1966 (Stratfor Analysis 2013). V roce 1986 byla obnovena velká koalice SPÖ a ÖVP, neboť SPÖ získala pouhých 80 mandátů a ÖVP ještě o tři mandáty méně a tak se vytvoření velké koalice jevílo jako vhodné řešení (BM.I 2015b). Tato koalice vydržela až do února 2000, i když ÖVP soustavně ztrácela voličskou podporu a již nedošlo k obnovení spolupráce v takovém měřítku jako v letech 1947–1966 (Ávarez-Rivera 2015b; Hloušek 2005: 322). Důvodem bylo, že se ÖVP stala programově nevýraznou, navíc byla postižena procesy sekularizace a ocitla se v krizi po volebních porážkách v letech 1994 a 1995 (Hloušek 2005: 317; Müller 2000: 283).

Ve všeobecných volbách 1994 vládní strany SPÖ a ÖVP ztratily 12,3 % platných hlasů, což se projevilo oslabením vládnoucí koalice ÖVP a SPÖ. Úspěch naopak zaznamenala FPÖ, ale i Zelení. O rok později, v roce 1995, se však konaly předčasné volby a koaliční vláda se dostala do těžké vnitropolitické situace, kdy jednotlivé vládní strany zdůrazňovaly své ideologické rozdíly. Svobodní ztratili spoustu „nových“ voličů, kteří přešli zpátky k SPÖ, a stejně tak došlo k návratu voličů k ÖVP. Od roku 1995 získali SPÖ a ÖVP zpět svou většinu v Národní radě, a proto byla obnovena jejich koaliční spolupráce (Sora 2015). Poté, co do čela ÖVP nastoupil Wolfgang Schüssel¹¹, se strana vrátila ke konzervativní argumentaci v morálně-kulturních otázkách a došlo k modifikaci ekonomického programu směrem k akcentování tržní ekonomiky a nutných reforem. Tím si strana opět získala důvěru a rozšířil se jí i okruh potenciaálních voličů (Hloušek 2005: 317, Müller 2000: 287).

Volby do Národní rady v roce 1999 jsou charakterizovány soutěží mezi stranami ÖVP, FPÖ, kdy FPÖ předstihla těsně ÖVP počtem hlasů (pouze o 6,3 %) (Müller 2000: 283; BM.I 2015b). Hlavně ÖVP soustavně ztrácela voličskou podporu a velké koalici

¹¹ Ve funkci byl od roku 1995 do roku 2007 (Parlament 2013).

tudíž ubývala nezbytná politická invence. Očekávalo se, že SPÖ a ÖVP vytvoří koaliční vládu, ale jednání se na začátku roku 2000 zastavila a nakonec v překvapivém zvratu událostí utvořila koaliční vládu ÖVP s FPÖ pod vedením lidovce Wolfganga Schüssela. Předčasné volby v roce 2002 se konaly kvůli rozpadu koalice z důvodu jejích vnitřních sporů. Ve volbách se ÖVP ukázala jako největší strana v Národní radě a vytvořila koalici SPÖ a FPÖ (zatímco FPÖ zaznamenala pokles z 26,9 % na 10,0% (Ávarez-Rivera 2015b)). Z důvodu ustupování sociálnědemokratickým představám o ekonomice a sociálnímu zabezpečení se stala programově nevýraznou, navíc byla postižena procesy rozpadu táborových struktur rakouské společnosti a procesy sekularizace.

Ve volbách do Národní rady v roce 2002 došlo ke střetnutí dvou hlavních představ o budoucím vývoji rakouské společnosti. Ve volbách zvítězili lidovci pod vedením kancléře Schüssela nad sociálními demokraty vedenými Alfredem Gusenbauerem. Zatímco sociální demokraté usilovali o sociální stát (pracovní příležitosti, dostupné školství a zdravotnictví, zajištěné penze), lidovci zdůrazňovali úsporné tržní hospodaření v zájmu dosažení nulového rozpočtového deficitu, umožňujícího široce založené reformy především státní správy a daňové soustavy.

Vláda lidovců a Svobodných se od svého ustavení v roce 2002 nazývala „vládou obratu“. Tento obrat měl představovat změnu od předchozího stavu určité stagnace, kdy bylo potřeba po letech vlády socialistů a jejich následné koaliční spolupráce s lidovci řešit mnohé otázky nově a rozhodněji. Vůdce lidovců Wolfgang Schüssel toho chtěl dosáhnout s novým koaličním partnerem, populisticky orientovaným Jörgem Haiderem, vůdcem krajně pravicové FPÖ, která se za jeho vlády v roce 1999 se svými 27 % získaných hlasů vyrovnala lidovcům a v únoru 2000 vytvořila pod vedením lidovce Schüssela koaliční vládu (Pelinka 2005: 81–82; Štěpánovský 2003: 22–23).

Tento krok byl na půdě EU a v rakouské politice nesen nelibě, ale v téhož roku vláda v tomto sporu díky podpoře nacionalisticky pobouřených Rakušanů a obratné politice kancléře Schüssela v podstatě uspěla. Do předvolební kampaně vstoupili nejrozhodněji lidovci, kteří si dokázali získat důvěru značné části veřejnosti, a to i přesto že dokázali jen za rok 2001 vyjít téměř s vyrovnaným rozpočtem a ostatními slibovanými reformami za cenu zvýšení daní, zavedení zdravotnických poplatků a poplatků za studium na vysokých školách. Při pohledu na výsledky voleb je patrné, že v podstatě došlo k přesunu voličů od FPÖ k ÖVP. Příčiny přesunů jsou spatřovány v

nárůstu důvěry v osobu kancléře Schüssela, neboť ten prokázal svou schopnost provést slibované a potřebné reformy. Jistou úlohu hrálo i oslabení Svobodných a neschopnosti strany pozitivně přispívat vládní politice (Ogris eds. 2002; Štěpánovský 2003: 22–23).

Neoliberalní politika a transformace tržního hospodářství byly podporovány již od 90. let (zejména ve spojení se vstupem do evropských struktur, ale i v kontextu ekonomických změn v Evropě za posledních 30 let, přičemž pro prosazení neoliberalních reforem se integrační proces jevil jako vhodný rámec). Myšlenky neoliberalismu podporovaly SPÖ a ÖVP v rámci spolupráce v koalici, neboť v roce 2003 vláda přijala základní koncepci sociálního státu (sociální zabezpečení, potlačení sociální odpovědnosti státu). V roce 2002 se v rámci vysokoškolského vzdělávání hovořilo o jeho financování ze soukromého sektoru, což by vedlo k větší autonomii školství a k zavedení školného. Samozřejmě se tento trend dotýká i pracovních podmínek a regulace trhu práce (Becksteiner 2015).

V roce 2004 se projednávala otázka týkající se vstupu Turecka do EU, předseda FPÖ Haider prosazoval názor, že má rakouská vláda blokovat možné přistoupení Turecka. Rakouská veřejnost, stejně jako všechny politické strany (s výjimkou Strany zelených), se shodly na jednotném stanovisku, a to nepřijímat Turecko jako budoucího člena (Fallend 2006: 1042–1043). V roce 2005 opustil Jörg Haider FPÖ a vytvořil Alianci pro budoucnost Rakouska (BZÖ), která se následně stala koaličním partnerem ÖVP, neboť nahradila FPÖ.

V roce 2006 se konaly volby, ve kterých však koalice ÖVP-BZÖ nezískala parlamentní většinu, zato SPÖ zaznamenala těsné vítězství (68 mandátů). Po volbách požádal rakouský prezident Heinz Fischer předsedu SPÖ Alfreda Gusenbauera o sestavení vlády. SPÖ vstoupila do koaličního vyjednávání s ÖVP a v lednu 2007 uzavřela dohodu o vytvoření koaliční vlády v čele s Gusenbauerem (Ávarez-Rivera 2015b, Pelinka 2008: 568–569).

V posledních letech se dostává do popředí migrační politika, která je častým tématem politických debat. V roce 2006 podle údajů statistického úřadu se počet imigrantů pohyboval v počtu 98 535 lidí, ale v roce 2012 se číslo zvýšilo na 140 358 lidí, což tvoří přibližně 34 % nárůst především imigrantů ze zemí, které nejsou členy EU (z Ruska, Srbska, Bosny a Hercegoviny). Kombinací s dalšími faktory (frustrace lidí ve společnosti ohledně budoucnosti sociálního státu) se vysvětluje rostoucí popularita

nevládních stran (Tým Stronach), což následně může oslabovat důvěru rakouských občanů v tradiční elity. Na rakouskou vládu jsou vyvíjeny tlaky, aby v problematice přistěhovalectví zaujala tvrdší postoje, zejména vůči těm, kteří nepocházejí ze zemí EU. Na tuto skutečnost Rakousko reagovalo tím, že blokovalo vstup Rumunska a Bulharska do schengenského prostoru (Stratfor Analysis 2013).

V červenci 2008 se však vláda zhroutila v důsledku rozdílných politických názorů týkajících se převážně EU, a proto se vládnoucí strany následně dohodly na předčasných volbách konaných v září téhož roku. V těchto volbách zaznamenaly strany SPÖ a ÖVP nejhorší výsledky od roku 1945 (SPÖ 29,3 % a ÖVP 26 % (BM.I 2015)), přesto však udržely většinu v Národní radě a dohodly se na vytvoření koaliční vlády v čele s Wernerem Faymannem (SPÖ) (Ávarez-Rivera 2015b, Pelinka 2008). V následujících všeobecných volbách podpora poklesla ze 78,8 % na 55,2 procenta ve volbách v roce 2008, což mohlo znamenat ohrožení jejich dominantní pozice z důvodu nedostatku úspěšné vládní politiky (Pelinka 2008: 575; Stratfor Analysis 2013). Předčasné parlamentní volby nepřinesly očekávaný efekt, neboť ÖVP nezvládla předvolební kampaň a nedokázala najít profilující téma, navíc musela hledat nového předsedu, kterým se stal Michael Spindelegger.

V posledních volbách v roce 2013 ÖVP zaznamenala úbytek přízně, i když se pokusila mobilizovat členskou základnu a voliče. Sestupný trend podpory ÖVP pokračoval i v souvislosti s nevydařenou předvolební kampaní. Strana také částečně doplatila na konkurenci na pravém středu (FPÖ, BZÖ), přesto ale vytvořila vládní koalici s SPÖ a stala se druhou nejsilnější stranou v zemi, neboť získala ve volbách do Národní rady 24 % hlasů, přepočteno na mandáty 46 křesel (Ávarez-Rivera 2015b; Parties and Elections in Europe 2014).

Strana až do 70. let 20. století zastávala středopravou pozici v rámci politického spektra a je považována za jednu z nejdůležitějších stran v rakouské politice. V průběhu 80. a 90. let začala ztrácet strana svou pozici v systému, k čemuž se přidal úbytek voličů, dále pak programová a ideologická nevyhraněnost. V rámci zastavení krize strany se strana rozhodla o programové změny, kterými se posunula směrem do středu politického spektra.

4.3 Křesťanskodemokratická lidová strana Švýcarska (CVP)

4.3.1 Profil, struktura a voliči Křesťanskodemokratické lidové strany

Křesťanskodemokratická lidová strana Švýcarska (CVP) se profiluje liberálně-sociálními a konzervativními postoji, snaží se spojovat lidi z různých sociálních skupin. Základy hodnotového myšlení lze u strany nalézt v křesťanském učení a zásadní je pro ni otázka lidské důstojnosti, osobní zodpovědnost, svoboda a solidarita. Mimo jiné strana usiluje o rozvoj a správné fungování společnosti, klade si za cíl prosperitu a efektivitu hospodářství a s tím související přístup k rovným příležitostem pro všechny. Současně strana prosazuje princip subsidiarity mezi úrovněmi státního uspořádání a soudržnost Švýcarské konfederace. Postoje a politika strany naznačuje, že se strana nachází ve středu politického spektra (Meier-Schatz (eds.) 2010; Statuten der CVP 2015: 5). I přesto, že se strana od 90. let potýkala se ztrátou voličů a celkově ztrácela pozici, tak v posledních letech je patrný její vzestup, neboť byla schopna obhájit svou pozici v Národní radě (Swissinfo 2014). Strana se prezentuje jako konfesně nevyhraněná a je zastoupena ve všech kantonálních parlamentech s výjimkou kantonu Neuenburg (Hloušek 2005: 338).

Ústředí strany sídlí v Bernu a v rámci organizační struktury je strana rozdělena do následujících úrovní: místní, kantonální a federální úrovně. Kantonální organizace strany představuje zastřešující organizační jednotku CVP, neboť její působnost je v jednotlivých kantonech, polokantonech a také v jazykových oblastech jednotlivých kantonů. Je odpovědná ve své činnosti nejvyšší organizační úrovni, a to federální organizaci strany. Veškeré důležité otázky konzultují organizace strany na kantonální a celostátní úrovni společně. I přesto, že jednotlivé organizační úrovně vydávají své stanovky, které musí korespondovat se stanovami federální strany, tak disponují jednotlivé organizační stranické jednotky autonomií. Strana nabízí svým „sympatizantům“ možnost participovat se stranou na internetu v rámci platformy tzv. „CVP komunity online“ (CVP-online-Community), která nabízí zvláštní spojení s těmi, kteří se zajímají o politiku CVP (Statuten der CVP 2015: 7–9). Je patrné, že struktura strany je na kantonální úrovni mnohem více organizačně propracovaná než struktura na úrovni spolku. Navíc až v roce 1999 byla existence stran zakotvena v ústavě a do té

doby neexistoval ani zákon o politických stranách. Je pozoruhodné, že se v rámci jednotlivých kantonů mohou podle historického a politického kontextu značně lišit voliči stejných typů stran. To je také jeden z možných důvodů (specifičnost politických stran z organizačně-funkčního hlediska), proč je těžké je zařadit k jednomu z vývojových typů politických stran (Hloušek 2005: 328).

Mezi nejdůležitější orgány federální strany patří Spolkový sněm (*Parteitag* - PT), Shromáždění delegátů (*Delegiertenversammlung* - DV), Předsednictvo strany (*Parteivorstand* - PV) a prezidium strany (*Parteipräsidium* - PP). Stranický sněm slouží k udržení vnitřní soudržnosti strany, udává směr politiky (dlouhodobé a střednědobé zájmy) a přijímá rozhodnutí či usnesení. Nejvyšším orgánem strany je Shromáždění delegátů, které je složeno ze zástupců delegátů kantonálních stran, členů představenstva, delegátů národních stranických organizací, zástupců strany ve Spolkové radě, členů kantonálních vlád a členů sdružených v rámci internetové platformy CVP online komunity. Stranické předsednictvo je řídicím a výkonným orgánem federální strany. Pravidelná setkání se pořádají alespoň 4x ročně. Prezidium se skládá z 11 členů a zastoupení se řídí podle jazykového a kulturního klíče. Mezi jeho kompetence náleží připravovat činnost představenstva, odvolávat a jmenovat generálního tajemníka nebo kontrola činnosti generálního sekretariátu (Statuten der CVP 2015: 10–17).

Ke straně je přidružena řada asociací, mezi které patří organizace zaměřující se na různé oblasti života a zároveň zde můžeme vidět napojení na základní programové body strany, a to důraz na křesťanské a humanistické hodnoty. Mezi nejvýznamnější patří Organizace pro ženy (*CVP Frauen*), Křesťanskosociální strana (*Christlichsoziale Partei* - CSP), Organizace pro seniory (*CVP 60+*), Pracovní skupina hospodářství a společnosti (*Arbeitsgemeinschaft Wirtschaft und Gesellschaft* - AWG), Organizace mládeže (*Junge CVP* - JCVP) (CVP 2015a).

Křesťanskodemokratická lidová strana má v současné době přibližně 100 000 členů a je druhou největší stranou ve Švýcarsku, hned po FDP, ale přesné údaje týkající se počtu členů není možné určit. Důvodem je, že některé kantony nerozlišují mezi sympatizanty a členy a tudíž nejsou přesné informace o vývoji členství (Foppa 2012; Das Statistik-Portal 2015). Podle odhadů je každý 15. švýcarský občan členem politické strany a asi 7 % švýcarských občanů patří do politické strany. Počet členů hovoří o síle stran v parlamentu a vládách (Swissinfo 2014). Voliči křesťanských demokratů jsou

z velké části katolického vyznání a průměrný věk voliče se pohybuje v rozmezí 55-65 let, tedy v důchodovém věku. CVP vždy dominovala v katolických kantonech a je pro ni typická segmentace voličů z venkova (Linder – Lutz 2002: 109–130; Moser 2010).

Od konce 80. let je patrné u středopravé CVP, že neustále ztrácela podporu v katolických kantonech, kde měla dominantní pozici po mnoho desetiletí. Přestože strana stále získávala asi 70% hlasů katolíků, nebyla již chápána jako čistě katolická strana. Navíc je patrné, že CVP a SVP mají podobné rysy: jsou silnější ve venkovských než v městských oblastech a zároveň mají silnější zastoupení mezi nižšími příjmovými a méně vzdělanými skupinami obyvatel. Podle průzkumů v roce 1990 se ztotožňovalo s některou ze švýcarských politických stran pouze 40 %, zatímco na konci 80. let 20. století to bylo přibližně 60 % voličů (Linder – Lutz 2002: 130). Počátkem 70. let podíl hlasů klesl konstantní sekularizaci a řešením sociální mobility v katolickém prostředí. V roce 1987 přesáhl CVP poprvé hranice 20% a v roce 1995 poklesl podíl na hlasování o 16,8%. Ve volbách, 1999, kde CVP všechny velké ztráty předpověděla, i když prohrála na další podíl na hlase, byla schopna získat místo opět na dlouhou dobu (Ladner 2015a). Nízká volební účast je známým fenoménem, Švýcarsko nevyjímaje. Důvody nízké volební účasti jsou přičítány lhostejnosti, popřípadě rozčarování z politiky a nebo také souhlasu se současnou politikou (Ladner – Pianzola 2010: 211–212).

Financování politických stran ve Švýcarsku se liší od jiných států, neboť ve Švýcarsku neexistují právní úpravy pro financování politických stran a strany nejsou státem financovány. Zásadním důvodem je to, že politika je postavena na miličním systému. Spolková rada to také vysvětluje tím, že některé principy, například přímá demokracie, federalismus či autonomie kantonů mohou komplikovat transparentnost financování politických stran a tyto zvláštnosti jsou těžko slučitelné a zpracovatelné do příslušného zákona I přesto, například kanton Ženeva zákon týkající se financování politických stran zavedl.

Již zmíněná autonomie kantonů příliš nenahrává vzniku jednotného právní úpravy ohledně financování stran. Důvodem může být i fakt, že jsou finanční potřeby stran nižší než v jiných státech. Navíc je většina švýcarských obyvatel toho názoru, že politický život a financování stran je stále ještě z velké části věcí politických stran a ne státu či vlády (Schoenenberger 2014; Geiser 2014). Strana získává finanční prostředky

potřebné k pokrytí nákladů na chod především z příspěvků od kantonálních stran, ze Shromáždění a jeho členů, od příspěvků členů strany, z dobrovolných příspěvků a grantů nebo výnosů z akcí a sbírek (Statuten der CVP 2015).

4.3.2 Programatika strany CVP

V části věnované programatice strany se zaměříme na klíčové programové body z vybraných základních a volebních programů strany CVP. Nejprve se podíváme na základní program strany z roku 2004 a poté z roku 2014. Vzápětí se zaměříme na volební programy z posledních let, konkrétně z let 2011 a na program k blížícím se volbám v roce 2015.

V roce 2014 byl přijat nový základní program strany Shromážděním delegátů v Bernu. Dokument je členěn do tří základních částí (*Unsere Werte; Unsere Themen; Unsere Positionen*¹²), které se dále dělí na obsáhlé kapitoly věnující se konkrétním tématům a oblastem. V rámci programu se strana zaměřuje především na tři oblasti: na rodinnou politiku, politiku sociálně tržního hospodářství a bezpečnostní politiku Švýcarska.

Strana se snaží řešit demografické změny ve společnosti (zvyšující se počet seniorů a snižující se přírůstek dětí). Zasaduje se o podporu rodin s dětmi, podporuje rovnost mezi muži a ženami či zavedení pružné pracovní doby pro rodiče. Spolu s tím podporuje dostupné bydlení pro rodiny s dětmi a posílení vztahů mezi generacemi a sociální soudržnost. Cílem CVP je zajistit odborné vzdělávání na vysoké úrovni, možnost inovací a technologií a výzkum a konkurenceschopnost. V rámci bezpečnostní politiky strana zdůrazňuje potřebu předcházet a vystupovat proti hrozbám, jako je terorismus či organizovaný zločin. V této souvislosti také zmiňuje potřebu mít flexibilní profesionální armádu a spolupráci mezi složkami záchranného systému. V oblasti zahraniční politiky podporuje Schengenské dohody, neboť pokládá za přínosné mít přístup do evropských databází týkajících se vnitřní bezpečnosti. V otázce bezpečnosti

¹² Základní části programu se následně dělí na: *Unsere Werte für das Erfolgsmodell Schweiz; Unsere Schwerpunktt Themen für das Erfolgsmodell Schweiz; Unsere Positionen für das Erfolgsmodell Schweiz.*

se snaží strana zapojit do spolupráce i úroveň kantonů, neboť zde chce posílit bezpečnost navýšením počtu policistů.

CVP také hodlá provést legislativní změny pomocí daňové reformy. V rámci odchodu do důchodu prosazuje věkovou flexibilitu a zavedení důchodového věku v rozmezí 60 a 70 lety, podporuje zároveň investice do penzijních fondů a současně klade důraz na vysoce kvalitní a komplexní zdravotní péči.

V oblasti životního prostředí se strana zasazuje o ochranu životního prostředí tím, že podporuje prodloužení Kjótského protokolu a zasazuje se tak o snížení emisí skleníkových plynů o 20 % do roku 2020. Pro zachování krajiny i dalším generacím podporuje postupné omezení využití jaderné energie a naopak obrát k využití energie z obnovitelných zdrojů. CVP také v programu podporuje rozvoj dopravní infrastruktury, ať už se jedná o silnice, leteckou infrastrukturu či železnice. Mimo jiné se křesťanští demokraté zasazují o zemědělskou soběstačnost alespoň ze 60 %, a proto se zavázali podporovat výrobu regionálních zemědělských produktů. V daňové oblasti usilují o snížení státního dluhu a snížení vládních výdajů a současně jsou pro snížení a omezení byrokracie a státní správy (Parteiprogramm 2014; CVP 2014).

Ze základního programu je patrné, že strana vychází ze společensko-politických principů křesťanské víry. Mezi hodnoty CVP lze řadit podporu rodiny jako základní jednotku společnosti, integritu společnosti, důraz na individualitu, důležitá je rovněž otázka svobody jednotlivce, princip federalismu, důraz na udržitelnost životního prostředí a úspora energií a bezpečnostní politika.

Základní program strany s názvem „Aufbruch Schweiz“ z roku 2004 byl přijat na stranickém kongresu konaném v Bernu při příležitosti zvolení nového lídra strany, kterým se stala Doris Leuthard. Programový dokument s mottem „Eigenverantwortung und Solidarität“ je strukturován do tří stěžejních částí¹³, které jsou dále členěny do jednotlivých kapitol zabývajících se konkrétními tématy, jako například rolí Švýcarska ve vztahu s EU, liberální a sociálně udržitelné tržní hospodářství a hospodářský růst, zaměstnanost a rodinná politika. Strana se v programu nově profiluje jako „liberálně-sociální strana (Swissinfo 2004).

¹³ Třemi základními částmi progresu jsou: Unsere Charta für eine liberal-soziale Schweiz; Unsere Schwerpunkte für eine liberal-soziale Zukunft; Unsere liberal-sozialen Positionen.

V programu CVP usilovala o rostoucí ekonomiku jako klíčový faktor silného státu. Dalším tématem programu byla rodina představující „jádro“ společnosti a snaha strany podporovat soudržnost rodinných vazeb. S tím také souvisí potřeba strany mít efektivní vzdělávací systém, který vytváří přínos pro ekonomiku. Strana podporuje střední třídu ve společnosti, neboť podle CVP je v ní ekonomická výkonnost a stejně jako je potřeba podporovat malé a střední podniky představující udržitelný vývoj hospodářství. Současně se strana zasazuje o omezení byrokracie a státní správy. V rámci životního prostředí se zavázala k jeho ochraně. V rámci bezpečnosti se snaží přizpůsobit roli armády novým hrozbám (terorismus), ale dodává, že nechce mít profesionální armádu, využívá brannou povinnost. Prosazuje Schengenské dohody a v rámci mezinárodních organizací přispívá na bezpečnost a k rozvoji vojenské bezpečnosti v Evropě. V oblasti přistěhovalců se snaží korigovat vstup imigrantů do země pomocí azylové politiky, zároveň podporuje jejich integraci do společnosti a prosazuje urychlení azylového řízení. V rámci spolupráce s EU podporuje bilaterální dohody a prosazuje vytvoření bilaterálních smluv s dalšími členskými státy EU, přesto stále odmítá vstoupit do EU. V případě OSN podporuje Rozvojové cíle tisíciletí (Parteiprogramm 2004; Swissinfo 2004).

Volební program do nadcházejících voleb v roce 2015 s názvem „Die Schweiz – unsere Familie!“ byl přijat Shromážděním delegátů v Bernu. Dokument se věnuje především tématu rodiny a střední společenské třídy. Co se týče struktury, tak v úvodu programu strana představuje základní východiska programu, kterým se následně věnuje podrobněji. Jedná se především o témata společnosti, rodiny, daní a státu.

Hlavním tématem je rodina a její podpora, CVP zároveň prosazuje finanční úlevy pro rodiče, bezplatné vzdělávání pro děti a ekonomické zabezpečení rodin. Prosazuje daňové úlevy jednak pro manželské páry, ale také pro registrovaná partnerství, čímž chce podpořit rovnost. Pomáhá rodinám sladit rodinný a pracovní život a výchovu dětí vytvořením pečovatelských služeb a školek. Zároveň strana ve svém programu prosazuje placenou dvoutýdenní otcovskou dovolenou. Podporuje podnikání malých a středních podniků a firem. Strana CVP se zavázala k sociálně tržnímu hospodářství, podporuje malé a střední podniky, a tím podporuje silnou ekonomiku, prosperitu a nová pracovní místa.

Usiluje o otevření Švýcarska bilaterálními dohodami (dohody o volném obchodu) nejen s EU, ale s dalšími zeměmi, protože chápe švýcarskou ekonomiku jako zásadní, a proto se snaží usnadnit přístup na trh středním podnikům. Strana přitom zdůrazňuje, že neusiluje o vstup do EU. CVP vyžaduje, aby malé a střední podniky nebyly zbytečně zatíženy velkými daněmi a zbytečnou byrokracií, proto také usiluje o daňovou reformu, v rámci níž by byly právně zakotveny jistoty pro mezinárodní společnosti. Strana podporuje atraktivní systém odborného vzdělávání a přípravy, který by byl mezinárodně uznán a zároveň by byl dostatek kvalifikovaných pracovníků, což by zase zmírnilo dopady na ekonomiku a společnost. Důležitost přikládá silniční a železniční dopravě. Hospodářský růst musí být v souladu s ochranou životního prostředí. Strana dále podporuje ochranu klimatu a úsporné technologie, zejména v oblasti obnovitelných zdrojů energie.

V rámci sociální politiky se zabývá sociálním zabezpečením ve stáří a v nemoci, neboť to může být jeden z největších problémů z demografického hlediska. Rovněž se zabývá důchodovou reformou, jejímž cílem má být poskytnutí finanční jistoty pro všechny. Také strana podporuje pružnější věk odchodu do důchodu, který by měl být v rozmezí 60 a 70 let a podporuje možnost eutanazie.

V programu se také zabývá otázkou bezpečnosti, ve které podporuje spolupráci mezi různými bezpečnostními orgány v rámci mezinárodní spolupráce. V rámci zachování pořádku chce posílit policii a pohraniční stráž, včetně modernizace jejich vybavení. V rámci přistěhovalectví se zabývá zlepšením integrace migrantů a zlepšením a zefektivněním azylového systému, neboť je to zásadní i z ekonomického hlediska (Neue Luzerner Zeitung 2014; Wahlprogramm 2015).

Volební program s mottem: „Keine Schweiz, ohne uns“ byl přijat stranou v roce 2011. Co se týče struktury, není členěn na jednotlivé kapitoly, ale spíše na témata. Strana se v programu věnuje typickým tématům z oblastí rodinné politiky, sociálnímu systému, navýšení počtu pracovních míst či udržitelnost životního prostředí (Wahlprogramm 2011).

Strana se ve volebním programu vyjadřovala ke všem důležitým tématům. Mezi hlavní požadavky programu, na které se strana soustředila, byla oblast rodinné politiky, ve které prosazuje daňové úlevy pro rodiny s dětmi. Dalším důležitým tématem byla

otázka prosazení reformy financování péče o osoby se zdravotním postižením a zajištění pojištění pro případ nezaměstnanosti, zároveň se CVP zasazuje o snížení nákladů na péči o rodinné příslušníky a zabývá se otázkou prodloužení rodičovské dovolené (Leuenberger 2011). CVP se zasadila o navýšení počtu pracovních míst, což souvisí také se systémem vzdělávání, které podporuje a zdůrazňuje důraz na jeho kvalitu.

V rámci oblasti bezpečnosti se zasazuje navýšení počtu policistů, konkrétně se jedná 3000 policistů a 300 příslušníků pohraniční stráže. V oblasti ekonomiky se strana zavázala snížit náklady pro firmy a snížit administrativní zátěž o 30%. Strana opět podporuje vzdělávání a výzkum, přičemž se zavázala snížit daňové úlevy na vzdělávání. Co se týče životního prostředí, tak křesťanští demokraté požadují snížení emisí (v automobilovém průmyslu u nových vozů) a úsporu energií, přičemž přišli se s návrhem, že do roku 2020 by mělo dojít k omezení používání elektrických ohřivačů (Jenk 2011; Wahlprogramm 2011).

Programy strany odkazují na klíčové prvky, na kterých je založen úspěch švýcarské společnosti a mezi které patří svoboda projevu, rozdělení pravomocí a dělba moci, územní dělení a struktura státu, silné demokratické instituce, konstruktivní zapojení legislativních a exekutivních sil či efektivní byrokracie. Křesťanští demokraté se považují za patrioty a pečují o své tradice, ale zároveň si jsou vědomi kulturního a ekonomického přínosu cizinců. V rámci společnosti se zaměřují na střední společenskou třídu, kterou vnímají jako „motor“ společnosti a současně se zabývají rodinnou politikou, ve které se snaží prosazovat finanční úlevy na daních pro rodiny s dětmi (Die Altdorfer Erklärung 2015).

Z výše uvedených programových dokumentů a volebních programů je patrné, že strana se profiluje na zásadách vycházejících z křesťanského učení a jeho hodnot, ale zároveň se jedná o konfesně nevyhraněnou stranu. Co se týče témat, na která se CVP zaměřuje, můžeme říci, že se jedná převážně o rodinnou politiku, důraz na federalismus a jeho posilování, sociální zabezpečení, strana také podporuje malé a střední podnikání. Mimo jiné se hlásí k sociálně tržnímu hospodářství a stabilitě ekonomiky, současně klade důraz na ekologickou udržitelnost. Tyto programové body v naprosté většině vycházejí ze základních charakteristik křesťanskodemokratických stran, stejně tak jako principy CVP v hodnotách subsidiarity, solidarity a integrity, které se nacházejí ve

všech programech strany. Vzhledem ke změnám ve společnosti, kterým se strana snažila přizpůsobit, můžeme pozorovat postup strany v zahraniční a bezpečnostní politice vystupující nad rámec charakteristik křesťanskodemokratických. V rámci zahraniční politiky spolupracuje s EU (i přesto, že Švýcarsko není členem EU), snaží se sladit integrační politiku a řešit politiku přistěhovalectví.

4.3.3 Pozice strany ve stranickém systému současného Švýcarska

Švýcarský stranický systém je charakterizován velkým počtem politických stran. Je to patrné zejména na volbách z roku 1995, kdy se přihlásilo 16 politických stran a v následujících volbách v roce 1999, kdy se přihlásilo 12 stran. To vedlo k horizontální fragmentaci, což znamená silnou segmentaci stran v rámci kantonů (Ladner 2015b: 202). V roce 1991 vyhrála volby Svobodně demokratická strana FDP (21 %) a získala 44 mandátů, v těsné blízkosti za ní se ocitla Křesťanskodemokratická lidová strana CVP (18 %) (Bundesamt für Statistik 2011). Devadesátá léta probíhají ve znamení strukturálních problémů strany CVP, které jsou význačné především sociální heterogenitou, pokračující sekularizací a napětím mezi vnitřními frakcemi strany (konzervativci a katolíky). Navíc strana začala ztrácet svou významnou pozici v katolických kantonech, kde dlouhá léta dominovala a to se následně začalo projevat na volebních výsledcích (Ladner 2006: 397–398). Ještě v roce 1987 přesáhla hranici 20 %, ale ve volbách v roce 1995 poklesl podíl hlasů na 16,8 % (Ladner 2015a). Volby do Národní rady v roce 1995, bez ohledu na tradiční stabilitu švýcarských voličů, ukázaly dva vítěze, a to SPS a k menší míře SVP. Úspěch výše uvedených stran měl za následek vytvoření polarizace uvnitř koalice, neboť obě strany prezentují ve vládě oba póly osy levice-pravice a navíc mají vyhraněné postoje na politiku (viz otázka vstupu Švýcarska do EU) (Bundesamt für Statistik 2011; Caramani 1996: 128). V následujících volbách v roce 1999, kde CVP předpovídala velké ztráty, tak stále její pozice v systému upadala (Ladner 2015a).

Výsledek voleb v roce 1999 mnohé překvapil, neboť zvítězila pravicová SVP. Strana CVP, tradiční soupeř FDP, mírně zaostávala a se ziskem 15,9 % hlasů skončila čtvrtá. V rámci volební kampaně byla prioritou programů do roku 1998 nezaměstnanost a již na začátku roku 1999 zůstala prioritou pouze ve francouzsky mluvících kantonech,

kde míra nezaměstnanosti zůstala vyšší. Podle průzkumů mezi nejdůležitější témata patřila otázka uprchlíků a cizinců. Co se týče CVP a jejích volebních témat, byla spíše nevýrazná a ve volbách neúspěšná, neboť kladla důraz na tradiční otázky týkající se sociálního zabezpečení nebo ekologie. Tato témata však tehdy nebyla prioritou. Volební účast ve volbách se po historickém minimu z roku 1995 (42,2 %) mírně zvýšila na 43,3 %. V souvislosti s volbami je možné pozorovat dva trendy, a to zvýšení volatility voličů a dále zisk hlasů voličů vládními stranami na úkor malých stran. Pravicoví voliči malých stran se přesunuli k vládoucí SVP (Bundesamt für Statistik 2011; Linder – Lutz 2002: 130–131).

Ve volbách v roce 2003 zvítězila SVP (26,7 %) a svým způsobem i Zelení se ziskem 17,3 % hlasů (GPS). Hlavními poraženými ve volbách byla středová CVP (14,3 %) a středopravá FDP (17,3 %), jejichž voličská podpora nadále upadala. Volební účast se zvýšila na 44,5 %. Největšími volebními tématy bylo přistěhovalectví a azylová politika, stav ekonomiky, reformy systému zdravotní péče a sociálního zabezpečení a vztahy Švýcarska s EU. Švýcarsko se potýkalo vysokým rozpočtovým deficitem, rostoucími daněmi a nízkým hospodářským růstem.

CVP opět v rámci své volební kampaně neměla jasná stanoviska a vedla velmi bezvýraznou kampaň, což se odrazilo na volebních výsledcích. Volební neúspěchy působily jako impuls k zamyšlení strany nad vlastní pozicí, změnou rétoriky či nutnými změnami ve vedení. Spolu s tím lze identifikovat trendy jako např. růst polarizace a ideologické vzdálenosti (se vzestupem SVP), úpadek konfliktních linií, zejména mezi církvemi a státem a vzestup nových konfliktních linií (např. otevřenost vs. izolace) nebo podporu vládních stran na úkor menších stran (Election Resources 2015; Dardanelli 2005: 124–126). Prezidentka strany Doris Leuthard se k následným změnám vyjádřila jménem strany tak, že se strana chce profilovat jako silná středová strana, která se bude zakládat na otevřenosti a sociálním cítění. Zároveň chce být CVP atraktivní pro mladé voliče a být zastoupena ve všech kantonech, na čemž chce založit svou pozici a jasný profil strany (NZZ 2004).

Vítězem voleb v roce 2007 do Národní rady se stala opět SVP spolu se svým vůdcem Christoph Blocherem se ziskem 28,9 %, čímž ještě posílila svou pozici nejsilnější strany. CVP ve volbách získala 14,7 % (Seeman 2007). Poprvé od roku 1979 byla CVP schopna zastavit úpadek voličů a především hlasů, neboť se mírně zlepšila o

0,1 % (Seitz – Schneider 2007). CVP ve volbách do Národní rady v roce 2007 zaznamenala pod vedením Doris Leuthard volební úspěch, kterému patrně dopomohlo také oslabení FDP. Strana dosáhla 31 křesel v Národní radě a dohodla se na spolupráci v rámci Národní rady ve společné frakci s dalšími stranami, GLP (*Grünliberale Partei*) a BDP (odnož SVP založená v roce 2008), ale spolupráce se vyvinula i v některých kantonech spolu ještě s BDP (*Bürgerlich-Demokratische Partei*) (CVP 2015b). Křesťanští demokraté dokázali zvrátit klesající volební výsledky, představit jasný profil strany a posílit své postavení prostřednictvím prezidentky CVP, Doris Leuthard. Výsledky voleb naznačují vzestup pravicových stran, oslabení levice a celkovou stabilitu politického středu. Současně došlo ke zvýšení volební účasti na 48,9 % (Dardanelli 2008: 749–750).

Volby do Národní rady v roce 2011 jsou označovány jako významný zlom pro Švýcarsko, neboť došlo k ustálení dvou nových stran ve středu politického spektra a jde o strany FDP a CVP. Křesťanští demokraté (CVP) získali ve volbách pouhých 12,3 % hlasů, tedy 25 křesel, jejich podpora ve volbách klesla o více než 2 % a klesající trend pokračoval v podobném rozsahu v mnoha kantonech. Úspěch BDP a GLP (*Grünliberale Partei*) přišel na úkor tradičních centristických stran FDP a CVP. Obě strany ztrácely podporu soustavně po dobu 30 let a nyní se snaží najít způsob, jak zvrátit svůj pokles. Křesťanští demokraté měli velké naděje na úspěch, což bylo ovlivněno vzrůstající důvěrou ve stranu ze strany veřejnosti. Tento postoj vůči straně byl dán jednak vyslovením křesťanských demokratů ohledně zákazu výstavby minaretů a rozhodnutí ohledně vyhoštění trestaných cizinců z let 2009 a 2010. Důvodem také byla skutečnost, že přetrvává v rámci volebních průzkumů vysoký význam otázek přistěhovalectví, které znamenají prioritu ze strany voličů. Současně je patrný nárůst pozornosti v otázkách týkajících se ochrany životního prostředí a energetické bezpečnosti kvůli incidentu jaderné elektrárny Fukushima v Japonsku. Do popředí se rovněž dostala problematika udržitelnosti sociálního a ekonomického liberalismu, neboť došlo ke zhoršení krize v rámci eurozóny. Následkem toho došlo k prudkému posílení švýcarského franku, což představovalo vážnou hrozbu pro švýcarskou ekonomiku. V silném kontrastu byla nová konzervativní Demokratická strana (BDP) vytvořená v roce 2008 bývalými členy SVP kvůli vnitřnímu sporu. Ve volbách byla celková volební

účast 48,5 %, která byla nejvyšší za posledních několik desítek let (Election Resources 2015; Mueller – Dardanelli 2013: 198–200; Tucker 2011).

CVP se trvale snaží prezentovat středová tradiční strana hrající důležitou roli a zastávající pozici středu mezi oběma konci politického spektra. Co se týče přijímání politických otázek, lze jen těžko odhadnout chování strany. Může to být vnímáno pozitivně ve smyslu ochoty přistoupit na kompromis, voliči ale mohou být z jejího chování zmatení. Uvnitř strany dochází k značné divergenci mezi jednotlivými frakcemi (sociálními, obchodně orientovaná a konzervativní frakce). Ve volebním období před 2011 strana CVP úzce spolupracovala se Zelenou liberální stranou (SLP) a Evangelickou lidovou stranou (EPP). Po volbách 2011 spolupracovala s BDP (Müller 2014).

Strana prochází procesem postupné změny a adaptace na změny ve společnosti, ať už jde o rozvolnění vazeb mezi tradičními skupinami voličů či tradičně orientovanými stranami. Je stále patrný vliv konfliktní linie církev–stát, která určuje strategie stran v rámci volebních kampaní a je stále klíčová pro pochopení struktury stranického systému ve Švýcarsku (Hloušek 2005: 336).

Strana zastávala vždy středovou pozici v politickém spektru a vyznačovala se poměrně stabilní pozicí v rámci švýcarského stranického systému přibližně do 80. let. Poté zaznamenala úbytek voličů a 90. léta znamenala pro stranu krizi identity, která byla spojená se vstupem nových stran na politickou scénu. Strana tudíž musela bojovat o své postavení v rámci politického středu s novou SVP a středopravou FDP. V posledních letech strana prošla vymezením jasného programového a ideového profilu středové strany.

5. Shrnutí

V této části práce se zaměříme na komparaci aspektů vybraných křesťanskodemokratických stran pomocí kritérií představených v úvodní části práce. Ta poslouží jako nástroj pro analýzu a následnou aplikaci na politické strany za pomoci použití typologií, představených v teoretické části práce, na politické strany německy mluvících zemí. Pro přiřazení jednotlivých stran k rodině křesťanskodemokratických stran jsme si zvolili a následně použili tři kritéria, a to kritérium organizační, v němž jsme zjišťovali obecnou strukturu, voličskou základnu stran a jejich financování. Druhé kritérium byl ideově-programový profil strany, v němž jsme vycházeli z aktuálních programových a volebních dokumentů. V rámci třetího, volebního kritéria, jsme se zaměřili na volební výsledky křesťanskodemokratických stran na státní úrovni.

Nyní se zaměříme na kritérium organizační, v němž jsme zjišťovali obecnou strukturu, voličskou základnu stran a jejich financování. Nejdříve se podíváme na organizační strukturu CDU, která o sobě tvrdí, že její struktura je decentralizovaná, což do jisté míry můžeme vyzorovat u jednotlivých zemských organizací, které disponují značnou autonomií na federální straně. Strana má stranické organizace ve všech spolkových zemích s výjimkou Bavorska. Stranické organizace se člení na místní, okresní a krajské spolky. Strana zároveň klade velký důraz na jednotu strany a organizaci strany, která je patrná při pohledu na schopnost strany integrovat jednotlivé zájmové, mocenské skupiny, popřípadě přidružená sdružení, ve kterých se odráží hodnoty strany, a dále snaha strany reprezentovat různé sociální skupiny lidí a jejich zájmy.

Vnitřní organizační struktura Rakouské lidové strany je silně decentralizovaná. Hlavní síla strany tkví v zemské politice, důležitá je funkcionální struktura strany (svazy), ke které se v rámci strany také pojí řada asociovaných organizací a katolických spolků. Organizace strany se člení na celostátní, zemskou, okresní, místní organizaci, jednotlivé jednotky jsou uspořádány hierarchicky k organizaci na celostátní úrovni. ÖVP má nejhustější síť místních organizací. V rámci struktury ÖVP lze najít řadu dílčích organizací, které prosazují křesťanské a sociální hodnoty, neboť jednotlivá sdružení zastupují a prezentují různé sociální skupiny a jejich zájmy.

Křesťanskodemokratická lidová strana Švýcarska je v rámci organizační struktury rozdělena do následujících úrovní: místní, kantonální a federální úrovně, přičemž je struktura strany na kantonální úrovni mnohem více organizačně propracovaná než struktura na úrovni spolku. Ke straně je přidružena řada asociací, mezi které patří organizace zaměřující se na různé oblasti života a zároveň zde můžeme vidět napojení na základní programové body strany, a to důraz na křesťanské a humanistické hodnoty.

Členové a voliči CDU jsou nejvíce zastoupeni katolíky a lidmi z venkova. Strana má nyní přibližně 500 tisíc členů, ale čísla jasně ukazují, že od roku 1980 dochází ke snížení počtu voličů a i členů. Typickými členy CDU jsou osoby s vyšším vzděláním, častěji muži, osoby starší 60-ti let. Více než polovina členů CDU je starší 60 let.

Rakouská lidová strana má přibližně 700 000 členů. Členská základna je založena v podstatě na nepřímém členství prostřednictvím členství v některém ze svazů, které jsou organizačně a hlavně finančně nezávislé. Typickým voličem ÖVP je osoby bez ukončeného středoškolského vzdělání s maturitou, převážně muži a průměrný věk voliče ÖVP je 55 let. Členové a voliči jsou především zastoupeni katolíky a pocházejí hlavně z venkovských oblastí. Od konce 70. let 20. století dochází k postupnému snižování počtu členů strany.

CVP má v současné době přibližně 100 000 členů, ale je potřeba říci, že nelze určit přesný počet členů strany. Důvodem je, že některé kantony nerozlišují mezi sympatizanty a členy a tudíž nejsou přesné informace o vývoji členství. Voliči křesťanských demokratů jsou z velké části katolického vyznání a průměrný věk voliče se pohybuje v rozmezí 55-65 let, tedy v důchodovém věku. CVP vždy dominovala v katolických kantonech a je pro ni typická segmentace voličů z venkova, s nižšími příjmy a méně vzdělaným segmentem populace. Od konce 80. let je u strany patrná ztráta podpory voličů, ale v posledních letech dochází k opětovnému vzestupu.

Co se týče financování politických stran v Německu, tak je definováno Zákonem o politických stranách. Strany získávají prostředky jednak ze svých vlastních zdrojů a jednak od státu. V uplynulých letech proběhla reforma státního financování politických stran kvůli dodržování transparentnosti.

V rámci Rakouska je používán smíšený systém veřejného a soukromého financování politických stran se značnou podporou od federální vlády. Financování

politických stran je zakotveno v Zákoně o financování politických stran a volebních reklam z roku 2012. Podle výše zmíněného zákona lze usoudit, že strany v Rakousku získávají mnohem více peněz v rámci státního financování stran než politické strany v Německu.

Charakteristika švýcarského systému financování politických stran se od Německa a Rakouska liší, neboť ve Švýcarsku neexistují právní úpravy pro financování politických stran a strany nejsou státem financovány. Spolková rada to vysvětluje tím, že některé principy, například přímá demokracie, federalismus či autonomie kantonů mohou komplikovat transparentnost financování politických stran a tyto zvláštnosti jsou těžko slučitelné a zpracovatelné do příslušného zákona, který by vznikl do jednotného právní úpravy.

Nyní se věnujme vývojovým typům politických stran čili modelům politického stranictví, které jsme představili v teoretické části práce. Nejprve je nutné připomenout, že se jedná pouze o ideál modely, tudíž se s nimi nemusí politické strany plně ztotožnit a navíc jednotlivé strany v sobě mohou zahrnovat charakteristiky více modelů, přičemž k jednomu konkrétnímu mají nejbliže.

Křesťanskodemokratická unie (CDU) podle organizačního kritéria je nejbliže modelu masové (vzhledem k vnitřní organizační struktuře, voličské a členské základně) a kartelové straně (státní financování strany). Ideologickým ukotvením a volebně-sociálními vlastnostmi strany ji lze zařadit k masové a catch-all straně.

Rakouskou lidovou stranu můžeme podle organizačního kritéria přiřadit masové a kartelové straně stejně jako CDU. Obdobně jako v předchozím případě u CDU, lze v rámci ideologického ukotvení a volebně-sociálních vlastností ÖVP přiřadit k masové a catch-all straně.

Vzhledem ke zvláštnostem Švýcarska a výrazným specifikům politických stran (v rámci organizačního uspořádání a volebně-sociálních vlastností) a stranického systému ve Švýcarsku je velmi problematické jeho zasazení do jakéhokoli modelu politického stranictví.

Při pohledu na organizační strukturu jednotlivých stran můžeme říci, že německá CDU, rakouská ÖVP a švýcarská CVP vykazují vzájemně shodné rysy, ale i značné rozdíly. Podobnosti lze u zmíněných stran hledat ve vnitřním dělení stranické struktury,

popřípadě strany cílí na obdobný segment voličů. Značně se však liší v případě financování stran, ve specifickém Švýcarsku se stát nepodílí finanční podpoře stran a neexistují ani právní úpravy ohledně financování politických stran jako je tomu v Německu a Rakousku.

Nyní se zaměříme na ideologické kritérium, v rámci kterého se budeme věnovat programovým stanoviskům stran vycházející ze základních programových dokumentů a volebních programů. Nejprve si však připomeneme rysy typické pro křesťanskodemokratické strany podle Klause von Beymeho, jak to bylo již definováno v teoretické části práce. Identitu křesťanské demokracie lze identifikovat na následujících rysech: myšlenka společnosti jako organizačního celku, vyjádřená důrazem na celospolečenskou solidaritu a křesťanský personalismus, v němž je člověk základní společenskou hodnotou. Dále je to důraz na rodinu jako základní pilíř společnosti, pro křesťanské demokraty je též typická sociálně tržní ekonomika. Poté je zdůrazňován transnacionální i domácí smír a na závěr je pro křesťanskodemokratické strany rovněž typické, že se stále ve svých programech opírají o náboženství a hlásí se k aplikaci obecných křesťanských principů a hodnot při vládnutí.

Při pohledu na východiska základních a volebních programů CDU lze konstatovat, že strana odpovídá výše uvedeným rysům pro křesťanskodemokratické strany. Strana od svého vzniku prošla programovým vývojem, což se odráží v základních programech a navazujících volebních programech. Strana se prezentuje jako sdružující katolíky a protestanty, konzervativce a liberály z různých regionů a sociálních vrstev společnosti, se záměrem zachovat křesťanský charakter základních hodnot. Křesťanskodemokratická unie se v programu definuje jako „lidová strana středu“ a klade důraz na své základní hodnoty „svobody, solidarity a spravedlnosti“. CDU se snaží o uchování a současně posilování křesťanského charakteru základních hodnot liberální demokracie, silně prosazuje koncept sociálně-tržního hospodářství, podporu rodiny a rodinných hodnot a mimo jiné preferuje individualismus. Ve volebních programech se snaží reflektovat současné problémy, například řeší otázku daní, zahraniční politiky, čímž se snaží zaujmout voliče a uchovat si pozici v systému, vystupuje tím však také ze své tradiční pozice.

V posledních letech je u CDU patrný trend vzdalování se typickým křesťanským hodnotám, za což je strana kritizována. S tímto trendem je spojen pokles podpory ze strany věřících voličů. Současně je straně vytýkána politika způsobující rostoucí zadlužování státu, levicová společenská politika (např. otázka registrovaného partnerství a financování školství).

Rakouská lidová strana se profiluje jako lidová strana s konzervativními, prokatolickými, morálně-kulturními postoji s omezenou podporou tržní ekonomiky a snaží se sama sebe vidět jako sociálně integrační stranu spojující nejen různé profesní skupiny, ale také různé ideologické proudy. Kvůli odlivu voličů v 70. letech se strana začala zabývat programovou změnou. Strana je vázaná na církevní instituce a od toho se také odvíjí pojetí sociální spravedlnosti. Mezi hodnoty ÖVP lze řadit podporu rodiny jako základní jednotku společnosti, integritu společnosti, důraz na individualitu, boj proti chudobě, důležitá je rovněž otázka svobody jednotlivce. Při pohledu na základní a volební programy strany vidíme, že se v nich odráží základní hodnoty lidovců, v podpoře křesťanských hodnot, v podpoře sociálně-tržního hospodářství a otázka míru, což odpovídá programovým východiskům Beymeho typologie. Nad rámec programových východisek se strana zabývala otázkou daňové, zahraniční a bezpečnostní politiky, čímž se snaží reflektovat aktuální společenské problémy a reagovat tak na požadavky voličů.

CVP se profiluje na zásadách, které mají kořeny v křesťanské sociální nauce, přičemž se jedná o stranu, jež je konfesně nevyhraněná. Strana se profiluje jako lidová s liberálně-sociálními a konzervativními postoji, přičemž udává, že se snaží spojovat lidi z různých sociálních skupin. Zásadní je pro ni otázka lidské důstojnosti, osobní zodpovědnost, svoboda a solidarita. Mimo jiné strana usiluje o rozvoj a správné fungování společnosti, klade si za cíl prosperitu a efektivitu hospodářství, současně prosazuje princip subsidiarity mezi úrovněmi státního uspořádání a soudržnost Švýcarské konfederace. Postoje a politika strany naznačuje, že se strana nachází ve středu politického spektra. Programy strany odkazují na klíčové prvky, na kterých je založen úspěch švýcarské společnosti (rodinnou politika, důraz na federalismus a jeho posilování, sociální zabezpečení, sociálně tržní hospodářství a ekologická udržitelnost). Tyto programové body v naprosté většině vycházejí ze základních charakteristik křesťanskodemokratických stran. Vzhledem ke změnám ve společnosti, kterým se

strana snažila přizpůsobit, můžeme pozorovat postup strany např. v zahraniční a bezpečnostní (otázka přistěhovalectví) politice, vystupující nad rámec charakteristik křesťanskodemokratických.

Vzhledem výše uvedeným faktům, můžeme konstatovat, že německá CDU, rakouská ÖVP a švýcarská CVP podle ideově-programového profilu odpovídají výše uvedeným charakteristickým rysům křesťanskodemokratických stran jak je nastínil Klaus von Beyme při vytváření typologie o stranické rodině křesťanskodemokratických stran. Je nutné připomenout, že v rámci všech třech křesťanskodemokratických stran je stále patrný vliv konfliktní linie církev–stát, která určuje strategie stran v rámci voleb, avšak současně dochází k jejímu úpadku a vzestupu nových konfliktních linií (např. otevřenost).

Třetím zvoleným kritériem bylo volební kritérium, v rámci kterého se zaměříme na pozici jednotlivých křesťanskodemokratických stran pomocí volebních výsledků z celostátní úrovně po roce 1990 v jednotlivých německy mluvících zemích.

Po prvních celoněmeckých volbách v roce 1990 se stala opět CDU vládní stranou pod vedením H. Kohla., ale v následujících volbách došlo k nečekané prohře CDU, která zaznamenala nejhorší volební výsledek a ocitla se v opozici až do roku 2005, kdy podepsala dohodu koaliční vládě s SPD a kancléřem se stala Angela Merkelová, která provedla programovou reformu CDU. V rámci této programové reformy došlo k vyústění v jasný ideologický posun a následně přijetí základního programu v roce 2007, ve kterém byla kodifikována zejména rodinná politika. Ve volbách v roce 2009 opět CDU vytvořila většinovou koaliční vládu CDU/CSU s FDP, stejně tak ve volbách konaných v roce 2013 vytvořila koaliční vládu CDU.

Rakouské politice tradičně dominovala ÖVP ve vládní koalici. V roce 1986 byla obnovena velká koalice ÖVP a SPÖ, která vládla až do února 2000, i když ÖVP soustavně ztrácela voličskou podporu kvůli své programové nevýraznosti a po volebních porážkách z let 1994 a 1995 se ocitla v krizi. Po nástupu W. Schüssela do ÖVP došlo ve straně k programovým změnám, čímž si strana opět získala důvěru voličů. Ve volbách v roce 1999 vytvořila ÖVP koaliční vládu s FPÖ, ale v roce 2002 se konaly předčasné volby kvůli rozpadu koalice z důvodu jejích vnitřních sporů a novou koalici nakonec ÖVP nevytvořila. V následujících volbách v roce 2006 vyhrála SPÖ a

vytvořila koalici s ÖVP. I přesto, že se v roce 2008 konaly předčasné volby a strana zaznamenala nejhorší výsledek, tak si svou pozici v koaliční vládě udržela prakticky až dodnes, neboť v posledních volbách v roce 2013 svou pozici obhájila, i když zaznamenala úbytek přízně voličů. V posledních letech se dostává do popředí migrační politika, která je častým tématem politických debat, která v kombinaci s dalšími faktory (frustrace lidí) vysvětluje rostoucí popularitu nevládních stran a následně to může oslabovat důvěru rakouských občanů v tradiční elity.

Švýcarský stranický systém je charakterizován svou fragmentací a silnou segmentací stran v rámci kantonů. Co se týče pozice CVP ve stranickém systému, tak lze konstatovat, že je kontinuálně součástí vládní koalice již od roku 1959, kdy došlo k přijetí „magické formule“. Zároveň je potřeba říci, že v průběhu 90. let strana čelila probíhajícím strukturálním problémům a stále ztrácela svou významnou pozici, což se projevilo na volebních výsledcích. Ve volbách v roce 1999 strana stále ztrácela pozice v systému, k čemu také přispěla nevýraznost volebních témat. Stejný trend pokračoval i ve volbách 2003, kde patřila mezi hlavní poražené, neboť CVP opět v rámci své volební kampaně neměla jasná stanoviska a vedla velmi bezvýraznou kampaň. Neúspěch ve volbách zřejmě pro stranu znamenal jistý impuls pro zamyšlení se nad svou pozicí a nutnými programovými změnami, přičemž v následujících volbách 2007 strana byla poprvé schopna zastavit ztrátu hlasů a voličů. Důvodem bylo, že strana dokázala představit jasný profil strany a posílit své postavení a ve volbách v roce 2001 došlo k ustálení CVP ve středu politického spektra, v programech jsou zahrnuta jak typická pravicová témata (podpora liberálního individualismu), tak i stanoviska levicová (např. podpora sociálního státu).

V rámci volebního kritéria lze konstatovat, že strany CDU, ÖVP a CVP jsou vládními stranami (ale jejich postavení ve vládách je rozdílné) a nacházejí se ve středu politického spektra. U všech stran je patrné, že ačkoli jsou to strany s tradičními kořeny a konzervativní tematikou, tak v rámci získání volebních úspěchů musí reflektovat aktuální společenská témata, aby zůstala atraktivní pro své případné voliče.

6. Závěr

Tématem této diplomové práce byly Křesťanskodemokratické strany v německy mluvících zemích - v kontextu modelů politického stranictví. Cílem práce bylo analyzovat ideově programový profil křesťanskodemokratických stran (CDU, ÖVP a CVP) za použití teoretického konceptu stranických rodin Klause von Beymeho. Dílčím cílem bylo přiblížit současné pozice zkoumaných křesťanskodemokratických stran v rámci jednotlivých stranických systémů německy mluvících zemí a možného profilu voličstva v průběhu vymezeného období za pomoci využití volebních výsledků na celostátních úrovních Německa, Rakouska a Švýcarska v komparativní perspektivě. Dílčím cílem bylo také zjistit, do jaké míry jsou uplatnitelné výše uvedené teoretické koncepty stranických rodin na ideově-programové profily křesťanskodemokratických stran v německy mluvících zemích. V rámci výzkumu jsme se zaměřili na vznik a vývoj vybraných politických stran a jejich volební pády a vzestupy v posledních letech.

V úvodu byly položeny dvě následující otázky:

Jaká je současná identita Křesťanskodemokratické strany Německa, Lidové strany Rakouska a Křesťanskodemokratické lidové strany Švýcarska za použití konceptu stranických rodin a jakým modelům politického stranictví tyto politické strany odpovídají?

Jaká je současná pozice výše uvedených politických stran ve stranickém systému Německa, Rakouska a Švýcarska?

Pro přiřazení jednotlivých stran ke stranické rodině křesťanskodemokratických stran jsme si zvolili tři kritéria, a to kritérium organizační, v němž jsme zjišťovali obecnou strukturu, voličskou základnu stran a jejich financování. Druhé kritérium bylo ideově-programový profil strany, v němž jsme vycházeli z aktuálních programových a volebních dokumentů. V rámci třetího, volebního kritéria, jsme se zaměřili na volební výsledky křesťanskodemokratických stran na státní úrovni.

Co se týče odpovědi na první výzkumnou otázku (Jaká je současná identita Křesťanskodemokratické strany Německa, Lidové strany Rakouska a

Křesťanskodemokratické lidové strany Švýcarska za použití konceptu stranických rodin a jakým modelům politického stranictví tyto politické strany odpovídají?) můžeme konstatovat, že všechny tři strany (CDU, ÖVP a CVP) můžeme jednoznačně zařadit do stranické rodiny křesťanskodemokratických stran. Všechny tři politické strany splňují ideově-programová kritéria, která byla stanovena Klausem von Beymem právě pro příslušnost k této stranické rodině. Jedná se o základní programové body, které si nyní připomeňme: kladení důrazu na společnost jako organický celek, vyjádřený důrazem na celospolečenskou solidaritu a křesťanský personalismus, důraz na rodinu jako základní pilíř společnosti, sociální tržní ekonomika, zdůrazňování transnacionálního i domácí smíru a v neposlední řadě se křesťanskodemokratické strany ve svých programech opírají o náboženství a hlásí se k aplikaci obecných křesťanských principů a hodnot při vládnutí.

Vzhledem k výše uvedeným skutečnostem můžeme říci, že stejně tak se jednotlivé programy všech tří křesťanskodemokratických stran vyznačují důrazem na křesťanské hodnoty, prioritu rodinné politiky, prosazování sociálně tržní ekonomiky a mír obecně. Strany se prezentují jako strany lidového typu, soustředící se na široké vrstvy obyvatel bez jakéhokoli vyznání s cílem prosazovat jejich společenské zájmy. Co se týče programových stanovisek, u všech stran se kromě tradičních, výše uvedených postojů pro křesťanskodemokratické strany, ukazují také témata aktuální, jako např. přistěhovalectví, udržitelnost životního prostředí, zahraniční politika. Je možné tvrdit, že postoje vybraných stran vůči těmto politickým otázkám jsou velmi podobné. Strany se nadále hlásí ke křesťanským hodnotám, což lze dokládat pohledem na programové dokumenty vybraných stran. Důležité je také zmínit, že samy strany se identifikují jako lidové strany založené na křesťanských hodnotách, což potvrzuje i skutečnost, že mají v názvu strany přívlástek „křesťanskodemokratické“. Závěrem lze tedy konstatovat, že vzhledem k nutnosti zaujmout širší spektrum voličů se však v programech těchto stran objevují i témata levicová, která tradičně nespádají do konceptu křesťanskodemokratických stran dle Beymeho typologie.

Druhá výzkumná otázka se soustředila na identifikaci současné pozice křesťanskodemokratických stran v jednotlivých stranických systémech (Jaká je současná pozice výše uvedených politických stran ve stranickém systému Německa, Rakouska a Švýcarska?). Co se týče CDU, tak zaujímá významnou pozici na federální

úrovni, neboť je jednou z hlavních vládních stran (spolupracuje se svou sesterskou stranou CSU). Stejně tak to platí pro Rakouskou lidovou stranu, která má rovněž významnou pozici ve stranickém systému. Naopak CVP je sice vládní strana, ale vzhledem k volebním výsledkům strany není tak významnou, jako CDU a ÖVP.

Všechny tři vybrané strany prošly od poválečných let přes určité rozdíly v zásadě podobným vývojem a lze konstatovat, že všechny tři představené politické strany staví na stejných hodnotách a náleží do společné stranické rodiny křesťanskodemokratických stran. Dílčí změny nastávají v 80. letech, kdy dochází ke změnám společenských struktur, což se podepsalo na všech stranách (CDU, ÖVP a CVP), ale nejvíce je to patrné právě u Rakouska, kde straně postupně začali ubývat voliči i členové.

Strany se na nové společenské změny a situace poměrně dobře přizpůsobují a nadále hrají významnou roli zejména v německé a rakouské politice, v menší míře CVP ve švýcarské politice. Na nové trendy ve společnosti se strany snaží reagovat přijetím nových témat (energetika, životní prostředí, bezpečnost či přistěhovalectví) a současně otevřením se novým voličům (zejména nevěřícím), což je typické zejména pro catch-all strany, v případě zaměření se na modely politického stranictví. Rysy kartelizace můžeme pozorovat u systému státního financování, které je zejména patrné v Německu a Rakousku, kde z toho politické strany profitují. Švýcarsko je typické tím, že zde není zavedeno financování politických stran ze strany státu a také pro financování neexistují právní úpravy vzhledem ke struktuře země. Rysy masové strany můžeme pozorovat u členství jednotlivých stran, neboť hlásají svou otevřenost vůči všem lidem bez sociálních a náboženských rozdílů. Při pohledu na charakteristické rysy jednotlivých vývojových typů politických stran, si dovoluji tvrdit, že představené křesťanskodemokratické strany (CDU a ÖVP) mají nejbližší ke catch-all straně, jejíž charakteristiky jsou: profesionalizace stranické základy, úpadek ideologického profilu, menší důraz na partikulární zájmy, zaměření se na široké spektrum voličstva, popřípadě zvýšení úlohy lídrů politických stran. Vzhledem ke zvláštnostem Švýcarska a výrazným specifickým politických stran a stranického systému ve Švýcarsku je velmi problematické jeho zasazení do jakéhokoli modelu politického stranictví.

V posledních dekádách je patrné, že křesťanskodemokratické strany procházely krizí, která byla spojována s úbytkem jejich původního voličstva. Krize postihla CDU,

ÖVP i CVP, ale ukázalo se, že zmíněné CDU a ÖVP tuto krizi víceméně překonaly a otázkou zůstává jaký vývoj nastane v rámci CVP. Strany mají převážně katolický původ, ale v současnosti se vymezují nadkonfesně a oslabila se i původní náboženská mobilizace, na níž křesťanské strany původně vznikaly.

Závěrem tedy můžeme říci, že kontinuita programové i organizační linie křesťanskodemokratických stran je více než zřejmá. Je otázkou, jakým směrem se budou uvedené křesťanskodemokratické strany vyvíjet. To platí především pro CVP, která se potýká dlouhodobě poklesem voličské podpory. Klíčové pro CVP bude také zejména vyřešení jasných programových stanovisek bránících v jasné profilaci strany. Ačkoliv považuji výzkumné otázky za zodpovězené, je třeba brát v potaz dynamiku neustále probíhajících změn politických stran a stranických systémů, a proto je potřeba neustále danou problematiku zkoumat a analyzovat.

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

Ávarez-Rivera, M. (2015a). Election Resources on the Internet: Election to the German Bundestag (<http://www.electionresources.org/de/>, 29. 3. 2015).

Ávarez-Rivera, M. (2015b). Election Resources on the Internet: Federal Election in Austria - Elections to the Nationalrat (<http://www.electionresources.org/at/>, 20. 3. 2015).

Ávarez-Rivera, M. (2011). Election Resources on the Internet: Federal Elections in Switzerland - Elections to the Nationalrat (National Council) (<http://www.electionresources.org/ch/#PARTIES>, 20. 3. 2015).

Aigner, L. – Pumberger, S. (2013). Bildungspflicht, weniger Steuern und Weltfrieden. *DerStandard.at* (<http://derstandard.at/1375626077537/OeVP-fuer-Bildungspflicht-weniger-Steuern-und-Weltfrieden>, 21. 3. 2015).

Beckesteiner, M. (2015). Die Neoliberalisierung Österreichs. *Perspektiven* (<http://www.perspektiven-online.at/2007/09/29/die-neoliberalisierung-oesterreichs/>, 11. 3. 2015).

Beyme, K. von (1982). *Parteien in westlichen Demokratien* (München: R. Piper & Co Verlag).

Caramani, D. (1996). The Swiss parliamentary election of 1995. *Electoral Studies*, Vol. 15, Issue 1, s.128–138.

Dardanelli, P. (2008). The Swiss federal elections of 2007, *Electoral Studies*, Vol. 27, Issue 4, s.748–751.

Dardanelli, P. (2005). The parliamentary and executive elections in Switzerland, 2003. *Electoral Studies*, Vol.24, Issue 1, s. 123–129.

- Decker, F. – Sonnicksen, J. (2010). : Coalitions and Camps in the German Party System. After the 2009 Bundestag Election. *German Politics and Society* 28 (3), Issue 96, s. 103–118.
- Foppa, D. (2012). Schwindende Genossen. *Tages Anzeiger* (<http://www.tagesanzeiger.ch/schweiz/Schwindende-Genossen/story/14069405>, 17. 3. 2015).
- Fallend, F. (2006). Austria. *European Journal of Political Research* 45, s. 1042–1054.
- Fiala, P. (1996). Křesťanské politické strany v západní Evropě. Teoretické a metodologické přístupy k analýze křesťansko-demokratických stran. *Politologický časopis* (3) 1, s. 30–37.
- Fiala, P. – Mareš, M. (1998). Programatika politických stran. *Politologický časopis* 1998 (1), s. 5–20.
- Fiala, P. – Strmiska, M. (1998). Typy politických stran. In: Fiala, P. – Strmiska, M., *Teorie politických stran* (Brno: Barrister&Principal), s. 89–91.
- Gallagher, M. – Laver, M. – Mair, P. (2001). *Representative Government in Modern Europe* (Boston: McGraw-Hill).
- Geiser, J. Ch. (2014). Parteienfinanzierung wird nicht gesetzlich geregelt. *Der Bundesrat* (<http://www.admin.ch/aktuell/00089/index.html?lang=de&msg-id=55194>, 17. 3. 2015).
- Hadley, Ch. – Morass, M. – Nick, R. (1989). Federalism and Party Interaction in West Germany, Switzerland, and Austria. *Publius* 19 (4), s. 81-97.
- Hajek, P. – Siegl, A. (2013). ATV Wahltagsbefragung NRW 2013 (http://www.peterhajek.com/media/pdf/ATV_Wahltagsbefragung.pdf, 10. 3. 2015).
- Hloušek, V. (2001). ÖVP a proměny katolického tábora. *Politologický časopis* 8 (4), s. 348–368.

Hloušek, V. (2005). Německy hovořící země. In: Strmiska, M. a kol., *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů* (Praha: Portál), 283–349.

Hloušek, V. (2006). The limited role of electoral game rules: the Austrian party system in “post-Rokkanian” settings. *Politics in Central Europe. The Journal of the Central European Political Science Association* 2 (1), s. 24–42.

Hloušek, V. – Kopeček, L. (2010). Křesťanští demokraté: mezi adaptací a bojem o přežití. In: Hloušek, V. – Kopeček, L., *Politické strany. Původ, ideologie a transformace politických stran v západní a střední Evropě* (Praha: Grada), s. 155–182.

Jenk, H. (2011). Die CVP nominierte ihre Nationalratsliste und will in den Ständerat (<http://www.nationalratswahlen.be/die-cvp-nominierte-ihre-nationalratsliste-und-will-in-den-standerat/>, 17. 3. 2015).

Jesse, E. (1997). Die Parteien im westlichen Deutschland von 1945 bis zur deutschen Einheit 1990. In: Gabriel, O. W. – Niedermayer O. – Stöss, R. (Hg.), *Parteiendemokratie in Deutschland* (Wiesbaden: VS Verlag), s. 59–83.

Kleinmann, H.-O. (2010). Geschichte der CDU. *Konrad-Adenauer-Stiftung* (<http://www.kas.de/wf/de/71.8754/>, 20. 2. 2015).

Klíma, M. (1998). *Volby a politické strany v moderních demokraciích* (Praha: Radix).

Kopeček, L. (2005). Politické strany a stranické systémy ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: Strmiska, M. a kol., *Politické strany moderní Evropy. Analýza stranicko-politických systémů* (Praha: Portál), 9–54.

Krouwel, A. (2006). Party Models. In: Katz, R. – Richard S. – Crotty, W. (eds.): *Handbook of Party Politics* (London: Sage), s. 249–269.

Ladner, A. (2006). Das Schweizer Parteiensystem in Bewegung. In: Niedermayer, O. – Stöss, R., *Die Parteiensysteme Westeuropas*, s. 391–420.

Ladner, A. (2015a). Die CVP, ihre Geschichte, ihre Inhalte a und ihre Schwesterparteien in Europa

(<http://www.andreasladner.ch/dokumente/seminarvortraege/ws99vor04.html>, 17. 3. 2015).

Ladner, A. (2015b). The Political Parties and the Political System, http://www.andreasladner.ch/dokumente/aufsaeetze/Swiss_Political_Parties_2003.pdf, 17. 3. 2015), s. 197–244.

Ladner, A. – Pianzola, J. (2010). Do Voting Advice Applications Have an Effect on Electoral Participation and Voter Turnout? Evidence from the 2007 Swiss Federal Elections. *Institutional Policies*, s. 211–224.

Lees, Ch. (2010). Coalition Dynamics and the Changing German Party System. *German Politics and Society* 28 (3), Issue 96, s. 119–132.

Leuenberger, von S. (2011). Welche Parteien sind für Menschen mit Behinderung wählbar? *Agile.ch* (<http://www.agile.ch/archiv-gleichstellung-det&getDoc=1049>, 17. 3. 2015).

Linder, W. – Lutz, G. (2002). The parliamentary elections in Switzerland, October 1999. *Electoral Studies* 21, s. 128–134.

Mair, P. – Mudde, C. (1998). The Party Family and Its Study. *Annual Review of Political Science* (1), s. 211–229.

Meier-Schatz (eds.) (2010). Das C im Namen der CVP (http://www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/positionspapiere/11-01_posp_c_endfassung_d.pdf, 16. 3. 2015).

Moser, P. (2010). Wer wählt wen im Kanton Zürich? *Statistik.info* 9/10 (http://www.statistik.zh.ch/content/dam/justiz_innern/statistik/Publikationen/statistik_info/si_2010_09_wer_waehlt_wen.pdf, 17. 3. 2015).

Mudde, C. (2000). Stranická rodina: rámcová analýza. *Politologická revue* 6 (1), s. 78–93.

- Mueller, S.; Dardanelli, P. (2013). The parliamentary and executive elections in Switzerland, 2011, *Electoral Studies*, Vol. 32, Issue 1, s. 197–201.
- Müller, J. (2014). The Swiss People's Party's top issues dominate election year. *Swiss Review* (<http://www.revue.ch/en/editions/2014/06/detail/news/detail/News/the-swiss-peoples-party-top-issues-dominate-election-year/>, 31.3. 2015).
- Müller, W. C. (2000). Das österreichische Parteiensystem. Periodisierung und Perspektiven. Die Zukunft der österreichischen Demokratie. Trends, Prognosen und Szenarien. *Schriftenreihe des Zentrums für Angewandte Politikforschung* 22, s. 281-309.
- Niedermayer, O. (2013a). Mitgliederentwicklung der CDU und SPD ab 1990. *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/138672/mitgliederentwicklung-cdu-und-spd-ab-1990>, 1. 3. 2015).
- Niedermayer, O. (2013b). Soziale Zusammensetzung der CDU-Mitgliedschaft. *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42076/zusammensetzung-der-cdu>, 1. 3. 2015).
- Novák, M. (1995). Systémy politických stran a základní modely opozice. *Sociologický časopis* 31 (3), s. 305-320.
- Ogris, G. (eds.) (2002). Nationalratswahl 2002. Analyse des Wahlergebnisses und des Wahlkampfes (http://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2002_nrw_wahltagsbefragung_wahlanalyse.pdf, 19. 3. 2015).
- Pehle, H. (2014). Die Finanzierung der Parteien in Deutschland. *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42042/finanzierung>, 21. 3. 2015).
- Pelinka, A. (2005). Austria Puts out Its Firebrand. *Foreign Policy* 149, s. 80–82.
- Pelinka, A. (2008). Große Koalition in Österreich. *Revue d'Allemagne et des Pays de langue allemande* 40 (4), s. 567–582.

Peter, J. – Lutz, M. – Bostel, S. (2009). CDU/CSU positioniert sich als "einzige Volkspartei". Die Welt (<http://www.welt.de/politik/article3968217/CDU-CSU-positioniert-sich-als-einzige-Volkspartei.html>, 26. 3. 2015).

Poguntke, T. (1997). Parteiorganisationen in der Bundesrepublik Deutschland: Einheit in der Vielfalt? In: Gabriel, O. W. – Niedermayer O. – Stöss, R. (Hg.), *Parteiendemokratie in Deutschland* (Wiesbaden: VS Verlag), s. 257–276.

Rehfeld, M. (2013). Ein Packerl Partei, bitte! *Kleine Zeitung* (http://www.kleinezeitung.at/s/politik/innenpolitik/4082162/Mitgliedsbeitraege-und-Co_Ein-Packerl-Partei-bitte, 9. 3. 2015).

Rudzio, W. (2006). Das gemäßigt bipolare Parteiensystem. In: Rudzio, W., *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. 7. aktualisierte und erweiterte Auflage (Wiesbaden: VS Verlag), s. 93–136.

Saalfeld, T. (2010). German Party System - Continuity and Change. *German Politics* 11 (3), s. 99–130.

Sani, G. – Sartori, G. (2005). Polarizace, fragmentace a soutěž v západních demokraciích. In: Sartori, G., *Strany a stranické systémy. Schéma pro analýzu* (Brno: CDK), s. 360–391.

Sartori, G. (2005). *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu* (Brno: CDK).

Seeman, R. (2007). Politické zemětřesení ve Švýcarsku- *Britské listy* (<http://www.blisty.cz/art/37833.html>, 17. 3. 2015).

Seitz, W. – Schneider, M. (2007). Nationalratswahlen 2007 Der Wandel der Parteienlandschaft seit 1971. *Bundesamt für Statistik* (<http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/17/22/publ.html>, 17. 3. 2015).

Schneiker, A. (2008). CDU-Programm. *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42064/programm>, 26. 3. 2015).

- Schneiker, A. (2009a). Organisation und innerparteiliche Demokratie (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42066/organisation>, 1. 3. 2015).
- Schneiker, A. (2009b). Unterorganisationen der CDU (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42070/unterorganisationen>, 1. 3. 2015).
- Schneiker, A. (2010a). Die Geschichte der CDU, *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42060/geschichte>, 20. 2. 2015).
- Schneiker, A. (2010b). Wählerschaft und Mitglieder. *BPB* (<http://www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/42068/waehlerschaft-und-mitglieder>, 1. 3. 2015).
- Schoenenberger, M. (2014). Parteifinanzierung. Bundesrat will kein Gesetz. *Neue Bücher Zeitung* (<http://www.nzz.ch/schweiz/bundesrat-will-kein-gesetz-1.18423523>, 17. 3. 2015).
- Spicer, K. (2002). Confessions of an Interest Group: The Catholic Church and Political Parties in Europe. *Church History* 71 (2), s. 428–430.
- Štefániková, L. (2008). Vývoj nemeckého stranického systému. *Politické vedy* 11 (3–4), s. 147–160.
- Štěpánovský, J. (2003). Vítězství lidovců v rakouských volbách. *Mezinárodní politika* 27 (1), s. 22–23.
- Tucker, J. (2011). Switzerland Post-Election Report: 2011 Parliamentary Elections. *The American Prospect* (<http://prospect.org/article/switzerland-post-election-report-2011-parliamentary-elections>, 31. 3. 2015).
- Vít, M. (2014). Analýza vývoje vnímání národní identity německou CDU v letech 1990–2009. *CEPSR* 16 (1) (<http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=638>, 26. 3. 2015).

Voggenhuber, J. (2009). Der Bauch der Republik. *Zeit.de* (<http://www.zeit.de/2009/35/A-Parteiengeld>, 9. 3. 2015).

Williams, M. (2008). Kirchheimer Revisited: Party Polarisation, Party Convergence, or Party Decline in the German Party System. *German Politics* 17 (2), s. 105–123.

Wolinetz, S. B. (2002). Beyond the Catch-all Party: Approaches to the Study of Parties and Party Organization in Contemporary Democracies (<http://www.olemiss.edu/courses/pol628/wolinetz02.pdf>, 27. 3. 2013), s. 136–165.

Zolleis, U. (2009). Indeterminacy in the Political Center Ground. Perspectives for the Christian Democratic Party in 2009. *German Politics and Society* 27 (2), Issue 91, s. 28–44.

Prameny

Austria-Forum (2015). Österreichische Volkspartei, ÖVP (http://austria-forum.org/af/AEIOU/%C3%96sterreichische_Volkspartei%2C_%C3%96VP, 9. 3. 2015).

BM.I (2015a). Wahlen (http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/NRW_1986.aspx, 20.3. 2015).

BM.I. (2015b). Wahlen (http://www.bmi.gv.at/cms/BMI_wahlen/nationalrat/1999/Ergebnis.aspx, 9. 3. 2015).

Bundesamt für Statistik (2011). Nationalratswahlen: Übersicht Schweiz: 1991-2011 (http://www.politik-stat.ch/nrw1991CH_de.html, 17. 3. 2015).

Bundeskanzleramt Österreich (2015). Regierungen seit 1945 (<http://austria.gv.at/site/3355/default.aspx>, 20. 3. 2015).

Bundestagswahl 2013 (2015a). Wahlprogramm der CDU/CSU 2013. *LPB* (http://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm_cdu-csu.html, 26. 3. 2015).

Bundestagswahl 2013 (2015b). Wahlprogramm der CDU/CSU 2009. *LPB* (http://www.bundestagswahl-bw.de/wahlprogramm_cdu-csu0.html, 26. 3. 2015).

CDU (2015a). Partei. Geschichte der CDU (<http://www.cdu.de/artikel/geschichte-der-cdu>, 20. 2. 2015).

CDU (2015b). Organisation. Selbstverständnis der CDU (<http://www.cdu.de/artikel/selbstverstaendnis-der-cdu>, 20. 2. 2015).

CDU (2015c). Organisation. Aufbau der CDU (<http://www.cdu.de/artikel/aufbau-der-cdu>, 1. 3. 2015).

CVP (2014). Entdeckungsreise CVP (http://www.cvp-sz.ch/medien/communiques/communique/archive/2014/february/article/entdeckungsreise-cvp/?tx_ttnews%5Bday%5D=26&cHash=e361fe7f1ac037e7bea0da1bae15a6b8, 30. 3. 2015).

CVP (2015a). Vereinigungen (<http://www.cvp.ch/die-cvp/vereinigungen/>, 16. 3. 2015).

CVP (2015b). Geschichte (<http://www.cvp.ch/die-cvp/portrait/geschichte/>, 20. 3. 2015).

Das Grundsatzprogramm der CDU (1994). Deutschland an der Schwelle zum 21. Jahrhundert (http://www.kas.de/upload/ACDP/CDU/Programme_Beschluesse/1993_Gundsatzprogramm1994_Entwurf_Jan1993_07-001_9568.pdf, 26. 3. 2015).

Das Grundsatzprogramm der CDU (2007). Freiheit und Sicherheit. Grundsätze für Deutschland (http://www.kas.de/upload/ACDP/CDU/Programme_Beschluesse/2007_Hannover_Freiheit-und-Sicherheit.pdf, 26. 3. 2015).

Das Grundsatzprogramm der ÖVP (1995). Unser Selbstverständnis, Unsere Positionen (<http://www.oevp.at/Home.psp>, 9. 3. 2015).

Das Schweizer Parlament (2015). Die Resultate (<http://www.parlament.ch/d/wahlen-abstimmungen/parlamentswahlen/nationalratswahlen/wahlen2003/nationalrat/resultate/Seiten/default.aspx>, 20. 3. 2015).

Das Statistik-Portal (2014). Mitgliederzahlen der politischen Parteien in Österreich
Stand September 2014
(<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/288668/umfrage/mitgliederzahlen-der-politischen-parteien-in-oesterreich/>, 9. 3. 2015).

Das Statistik-Portal (2015). Mitgliederzahlen der politischen Parteien in der Schweiz
Stand Februar 2015
(<http://de.statista.com/statistik/daten/studie/288709/umfrage/mitgliederzahlen-der-politischen-parteien-in-der-schweiz/>, 17. 3. 2015).

Datamonitor (2005). Politics and Government. In: Switzerland Country Profile
(<http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=c8d33cf1-facb-4100-9f27-710b84c9aefb%40sessionmgr4001&vid=7&hid=4112>, 29. 3. 2015), s. 1–39.

Der Bundeswahlleiter (2015). Bundestagswahlen
(http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/BTW_BUND_09/E2_BTW_2009__Ergebnisse_IVU_ueberarbeitet.pdf, 29. 3. 2015).

DerStandard.at (2008). Wieviele Mitglieder haben die österreichischen Parteien jeweils?
(<http://derstandard.at/1224776617579/Wieviele-Mitglieder-haben-die-oesterreichischen-Parteien-jeweils>, 21. 3. 2015).

Deutscher Bundestag (2015). Parteienfinanzierung
(<http://bundestag.de/parteienfinanzierung>, 1. 3. 2015).

Die Altdorfer Erklärung (2015).
(www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/partei/2008-01-AltDorferErklärung.pdf, 16. 3. 2015).

Election Resources (2015). General Election Results - Switzerland Totals
(<http://www.electionresources.org/ch/nationalrat.php?election=2011>, 17. 3. 2015).

Focus.de (2013). Bundestagswahl 2013. Das Wahlprogramm von CDU/CSU (http://www.focus.de/politik/deutschland/bundestagswahl-2013/bundestagswahl-2013-das-wahlprogramm-der-cdu-csu_aid_1031997.html, 26. 3. 2015).

Greco (2011). Evaluierungsbericht über die Transparenz der Parteienfinanzierung in Österreich (<http://bka.gv.at/DocView.axd?CobId=46238>, 9. 3. 2015), s. 1–26.

Grundsätze für Deutschland (2015). Das neue CDU-Grundsatzprogramm: Zehn zentrale Forderungen (<http://www.cdu.de/system/tdf/media/dokumente/070702-grundsatzprogramm-zehn-forderungen.pdf?file=1>, 26. 3. 2015).

Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland (2015). (<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/gg/gesamt.pdf>, 1. 3. 2015).

Kurzfassung des Grundsatzprogramms (2007). Freiheit und Sicherheit (<http://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/080215-grundsatzprogramm-kurzfassung.pdf>, 26. 3. 2015).

Neue Luzerner Zeitung (2014). CVP-Delegierte starten Wahlkampagne 2015 (<http://www.luzernerzeitung.ch/nachrichten/schweiz/schweiz-sda/CVP-Delegierte-starten-Wahlkampagne-2015;art46447,448504>, 31. 3. 2015).

NZZ (2004). CVP will „dritter Pol“ im Parteiensystem Arden (<http://www.nzz.ch/aktuell/startseite/newzzDQDWDWHV-12-1.211017>, 31. 3. 2015).

Organisationsstatut (2007). Bundespartei-Organisationsstatut der Österreichischen Volkspartei (<http://www.oevp.at/Home.psp>, 9. 3. 2015).

ÖVP (2013). Program of the Austrian People's Party (http://www.oevp.at/evp-gipfel/Program_of_the_Austrian_Peoples_Party.psp, 9. 3. 2015).

ÖVP (2015). The Austrian People's Party (http://www.oevp.at/The_Austrian_Peoples_Party.psp, 9. 3. 2015).

Parlament der Republik Österreich (2013). Dr. Wolfgang Schüssel (http://www.parlament.gv.at/WWER/PAD_01781/, 29. 3. 2015).

Parlament der Republik Österreich (2015). Politische Parteien (<http://www.parlament.gv.at/PERK/PK/PP/index.shtml>, 9. 3. 2015).

Parteiprogramm der CVP (2004). (http://www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/partei/Parteiprogramm-dt11.pdf, 16. 3. 2015).

Parties and Election in Europe (2014). Austria (<http://www.parties-and-elections.eu/austria3.html>, 9. 3. 2015).

Parties and Elections in Europe (2015). Germany (<http://www.parties-and-elections.eu/germany2.html>, 29. 3. 2015).

Regierungsprogramm CDU/CSU (2009). Wir haben die Kraft. Gemeinsam für unser Land (http://www.kas.de/upload/ACDP/CDU/Programme_Bundestag/2009-2013_Regierungsprogramm_Wir-haben-die-Kraft_Gemeinsam-fuer-unser-Land.pdf, 26. 3. 2015).

Regierungsprogramm CDU/CDU (2013). Gemeinsam erfolgreich für Deutschland (<http://www.cdu.de/sites/default/files/media/dokumente/regierungsprogramm-2013-2017-langfassung-20130911.pdf>, 26. 3. 2015).

Sora (2015). Wahlen in Österreich 1994 bis 2001 (<http://www.sora.at/themen/wahlverhalten/wahlanalysen/wahlen-in-oesterreich-94-01.html>, 19. 3. 2015).

Statuten der CVP Schweiz (2015) (http://www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/Ablage/Statuten_2013-d.pdf, 16. 3. 2015).

Statutenbroschüre der CDU Deutschlands (2014). (<http://www.cdu.de/system/tdf/media/statutenbroschuere.pdf?file=1>, 1. 3. 2015).

Stratfor Analysis (2013). In Austria, Elections Will Weaken the Rulling Elites (<https://www.stratfor.com/analysis/austria-elections-will-weaken-ruling-elites>, 20. 3. 2015).

Swissinfo (2004). Doris Leuthard neue CVP-Präsidentin (<http://www.swissinfo.ch/ger/doris-leuthard-neue-cvp-praesidentin/4101780>, 31. 3. 2015).

Swissinfo (2014). Parteien (<http://www.swissinfo.ch/ger/parteien/28977748>, 16. 3. 2015).

Tagesschau.de (2015). Bundestagswahl 2013 (<http://wahl.tagesschau.de/wahlen/2013-09-22-BT-DE/>, 29. 3. 2015).

Vol.at (2008). ÖVP-Wahlprogramm mit Schwerpunkten Sicherheit und Familie (<http://www.vol.at/oevp-wahlprogramm-mit-schwerpunkten-sicherheit-und-familie/news-20080901-01545442>, 11. 3. 2015).

Wahlprogramm der CVP (2015). (http://www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/partei/CVP-Wahlprogramm-DE.pdf, 16. 3. 2015).

Wahlprogramm der CVP (2011). (http://www.cvp.ch/fileadmin/Bund_DE/downloads/wahlen/11-02-08_wahlvertrag_d.pdf, 31. 3. 2015).

Wahlprogramm der ÖVP (2008). Neustart für Österreich (http://www.erhoert.at/Wahlprogramm_innen_Ansicht_OVP.pdf, 11. 3. 2015).

Wahlprogramm der ÖVP (2013). Das Programm der ÖVP zur Nationalratswahl 2013 (http://images.derstandard.at/2013/08/09/Wahlprogramm_OEVP.pdf, 20. 3. 2015).

Resumé

This diploma thesis is devoted to the Christian Democratic parties in the German-speaking countries, in the context of models of political partisanship. Specifically, it focuses on the Christian Democratic Union of Germany (CDU), the Austrian People's Party (ÖVP) and the Swiss Christian Democratic People's Party (CVP) from the post-war years (since the middle of the 20th century) to the present. Political parties are characterized by specific features that can be seen in the context of each country within the political party system, which was based on the need to create different typologies of political parties for their inclusion easier.

The main goal is to describe the ideological profile of the program of political parties, using the concept of political families by typology created by Klaus von Beyme which is then supplemented by a theoretical framework for the internal organization of political parties. Subsequently, the target is complemented by the Christian Democratic parties, zooming into positions in the party systems of the individual German-speaking countries and potential profile of the electorate for a limited period through the use of election results at the national level in Germany, Austria and Switzerland in comparative perspective. The practical part is devoted to the application of these typologies of political parties in German-speaking countries. In the same empathic section we will try to analyse possible changes in the various Christian political parties in the aforementioned countries since the second half of the 20th century, later changing their position.

The conclusion of the work serves as a summary of lessons learned, their evaluation, to answer the research questions and determine to what extent they are applicable to the aforementioned theoretical concepts of political families on ideological program profiles of Christian Democratic parties in the German-speaking countries.